

I.

Šerem večerním uháněl po silnici hronovské jezdec. Tichem, jež se městečkem rozkládalo, bylo slyšet časté pobídky jezdcovy a řinčení řetízků na chomoutě těžkého koně, jenž, jak patrně bylo vidět, od vozu byl odpřažen. Kůň zmírnil krok, když silnice do vršku stoupala, kde mezi hustými lipami bělel se kostel s obrubou hřbitovní. Pod ním u cesty stála fara.

Jezdec, jenž podle vzezření byl čeledínem, zastavil u lípy blíže zvonice stojící a přivázal koně ke kroužku v lípě zaraženému; pak chvátal po schodech ke dveřím tiché fary, kde zazvonil.

Světlo kmitlo se v síni, čeledín vstoupil. Brzo potom zazářilo světlo po chodbě v prvním patře vedoucí k pokoji pana faráře.

Z fary vyběhla děvečka a chvátala dolů do bílého domku. Navrátila se s kostelníkem starým, jenž s farářem odešel přes hřbitov do kostela. Když se vrátili, bylo již zapřaženo.

Čeledín, jenž na koni byl přiklusal, byl zatím z farské kolny vytáhl starožitný kočár po nebožtíku starém faráři, který koně míval; nynější farář o ně nestál, a proto stará ta zeleně natřená archa Noemova odpočívala, a jen tehdy se zas roztrásla, když vesničané nemajíce bryčky vlastní s koněm pro pana faráře přijeli.

Kněz s kostelníkem usedli, čeledín trhl opratí a zvolna sjel s kopce; ale pak prásknuv bičem do

koně prudce ujížděl tichým městečkem. Lidé přistupovali k oknům a žehnali se křížem slyšíce zvuk zvonku.

„Ke komu tak pozdě asi jede?“

„Bůh mu odpust.“

Noc zatím se sklonila na údolí medhujské. Na silnici za Hronovem k Poříčí vedoucí bylo ticho, mrtvo, jen dusot koně a hrčení starého vozu znělo údolím, po němž bílé páry jako duchové se táhly. Nad temným farským lesem vycházel měsíc.

„Co se stalo tak najednou Karáskovi?“ tázal se kostelník čeledína.

Ten nahnuv se dozadu obrátil hlavu.

„Eh, už dlouho pokašlával, vypadal pořád jako po nemoci a k tomu se pranic nešetřil. Snad víte, jaký to byl dělník. Co jednou chytl, tomu také nepolevil. Dnes jsme vozili seno, bylo již pozdě, a proto jsme pospíchali; Karásek nakládal; hospodář mu povídal, aby toho nechal a nepospíchal, že to tak nekvapí. Ale to to, nedal si říci, zdvihl seno na vidlicích, a tu najednou zbledl, potácel se a padl vedle vozu na zem; krev se mu valila ústy a nosem. Už se mu po druhé zdvihla — chudák! Donesli ho domů, já odpřáhl a jel sem. Nevím, nevím.“

Pobídl unaveného, o kamení klopýtajícího koně. Projeli vsí, za ní zahruli vlevo na cestu k osamělé chalupě nablízku řeky.

Okna její byla osvětlena. Stěny světnice byly hnědé, a jen malta mezi trámy byla bíle natřena. Strop byl černý, krví natřený. V temné té prostoře

hromničkou osvětlené bylo v koutě u pece vidět postel, na níž ležel nemocný. Smrtelná bledost rozkládala se po jeho tváři, oko bylo pevně zavřeno; žlutavé světlo svíčky u hlav planoucí činilo tu tvář ještě bledší.

Na stoličce u postele seděl stařec, upřeně na muže na loži ležícího hledě; ruce jako k modlitbě sepjaté spočívaly na klíně, bílé jeho vlasy na konci zkažené padaly mu až na ramena; tvář byla bledá, vráskovitá, šedé oči pod hustým, sivým obočím byly kalny.

U hlav postele stál mladík s hlavou sklopenou. Teprve, když kněz hlasitě pozdravil, vstal stařec, „starý Karásek“.

„Už je pozdě, velebný pane,“ pravil s povzdechem. „Před čtvrt hodinou dokonal. Krev jsme sice zastavili, ale byl sláb. Bůh jinak usoudil.“ Odvrátil hlavu, hlas jeho se chvěl. Pak klesl na kolena a položil stříbrovlasou hlavu svou na bledou ruku synovu.

Kněz klekl na kolena a modlil se modlitbu zesnulých. Ostatní pokleknuvše modlili se potichu za syna starého Karáska. Potom odešel farář, těšiv starce slovy víry. Vůz venku zahrčel, zvuk byl vždy temnější, až zmizel v dálce.

Měsíc po dráze své výše vystoupil. Kočí nyní jel již volným krokem. Když přijeli na ves, viděli zdaleka po silnici temnou postavu k nim se blížící. Byl to velký muž, jenž sáhovými kroky k nim kráčel; někdy zamával nad hlavou holí, jako by

se strojil do bitky; slyšeli divý skřek. Teď byl již u nich. Kůň stříhaje ušima se zastavil, neboť právě velikán ten zas mával holí, a divý skřek zazněl tišinou noční. Zář měsíce osvětlila jeho hnědou tvář; čeledín si oddychl a pobídnuv koně uháněl klusem dál.

„Poříčský němý,“ pravil. „Dnes měl zase zlou hodinku.“

Kočár zmizel v šeru nočním.

Němý přišed do vsi přešel přes lávku na druhý břeh řeky a kráčel do vršku, kde se bělel pěkný statek. Ve stínu javorů u zdi stojících zmizel.

V chalupě Karáskově bylo zas ticho; jen stromy před okny ševelily a s šelestěním jich pojil se temný šumot řeky. Stlumená bolem píseň na rozloučenou.

Půlnoc se blížila. Starý Karásek vstav od postele uzřel mladíka, jenž se byl zatím tiše na truhlu u postele posadil.

„Tys tu ještě, Antoníne? Jdi domů, jdi, jest pozdě již.“

„Chci s vámi bdíti, dědečku.“

„Nu, jen jdi; neusnu po celou noc, rád bych byl sám se svým Jeníkem.“

Tu již Antonín neodmlouval; pohleděl ještě na umrlého, dal „šťastnou dobrou noc“ a odešel.

Neměl daleko domů. Chaloupka Karáskova, která byla bokem obrácena k silnici, po níž farář byl přijel, byla — jak prve řečeno — nedaleko

řeky. Na straně k řece obrácené byla přistavěna sednička. Tu se skláněla půda v malou kotlinu, kterou na jaře obyčejně řeka zatopila. Kotlina ta byla porostlá olšinou, jíž vedla stezička k úzké lávce na druhý břeh.

Na břehu Karáskově u lávky stály jako na strážích dvě šeré, staré olše, jichž koruny vodu zastíňující skoro pojily se s olšemi na druhém břehu, za nimiž bělela se chaloupka Antonínova. Nad ní vypínalo se návrší, jež se podél břehu řeky táhlo nahoru skoro až k městečku.

Výše nade vsí bylo na této výšince několik statků, mezi nimi i ten, v nějž zašel němý velikán. Nad chalupou Antonínovou na této výšině bělelo se několik starých bříz kolem malého trávníku. Říkali tam „na rovince“.

Chaloupky u řeky stojící byly poněkud ode vsi vzdáleny; obyvatelé jejich nahrazovali si společnost veskou, žijíce odjakživa v nejlepším přátelství. Mladý Karásek, jenž dnes byl zemřel, byl Antonínu kmotrem.

Antonín přešel olšinou vstoupil na lávku, kdež se zastavil. Byl v temném stínu olší. Dále pod sebou na řece viděl tisíce jisker po vlnách se míhajících, viděl v záři měsíce lesknoucí se řeku. Zrak jeho bloudil za zářícími vlnami; leskly se, ubíhaly, až tam v šeru vrb a olší zmizely. Pohlédl nad sebe. Hustými korunami tu a tam zamodralo se nebe jako modrý květ a na něm zaleskla se hvězdička jako diamantová rosa.

Nahoře ve vsi odtruboval ponocný půlnoc. Temné, táhlé tóny rozléhaly se úzkým údolím až do temných lesů a mlhavých hor, kdež ještě jednou temně zazvučevše zanikly.

Antonín stál zamyšlen na lávce. Vzpomínal na mrtvého. Jak často naslouchal s ním temnému hlaholu trouby při peci cihelné; jak často se dívali spolu na hvězdy, na jich čištění. A již leží bez hnutí ten dobrý syn děda Karáska. Kde asi bloudí jeho duch? Bylo mu smutno. Tiše vloudil se do chalupy, aby nikoho neprobudil.

Již hučela jedna, a Antonín ještě leže na seně otevřeným vikýřem hleděl do tiché hvězdnaté noci.

Starý Karásek také dosud seděl u mrtvého syna, jemuž ve vsi mladý říkali, ač mu bylo přes čtyřicet let a ač byl ženat. Žena v den jeho smrti nebyla doma; byla odešla k přátelům do kraje, odkud pocházela.

O starém se ledacos povídalo. Měl něco v hlavě, dovedl, co žádný ve vsi nedovedl. Odkud byl přišel, nikdo nevěděl; povídali si, že z Kačenčinych hor pochází. Už tenkrát, říkali pamětníci, byl jako dnes a už tenkrát si tak chodil. Vlasy měl dlouhé, bílé, do týla česané, nosil temnou kazajku a sametové neb kožené kalhoty po kolena; všedního dne nenosil punčoch, jen v neděli je oblékl a přes ně nízké škorně. V zimě halil se černým pláštěm, jenž měl velký límec. Na hlavě nosil vždy černý klobok se širokou střechou. V jisté dny slavnostní

oblekl dlouhý šedivý kabát s brymburáky, kterýž mu sahal až po kůtka.

Před mnoha lety byl přišel do vsi prodávaje papoušky a také tu uvázl. Našel hlínu pod „vini-klicí“ a dělal cihly se synem. Koupil si chalupu u řeky. Povídalo se, že má peněz bůh ví co, šeptali o divných spolcích, o plivníku, o pokladu. Povídali, šeptali, ale to víte — udělají z komára velblouda.

II.

Soused Karáskův Splavský neměl děti. Antonín a sestra jeho Marie byli sirotci, kteří ode vsi ke vsi žebrotou chodili. Přišli také do Poříčí k sousedu Karáskovu, pak měli u Splavských děti, syna a dceru najednou. Vychovali Antonína i sestru jeho jako vlastní. Malý Toník nebyl ani co toulavý kluk divoký a rozpustilý.

Splavský byl by mu také takové nectnosti netrpěl; byl vážný a pořádný muž, jenž nade vše si vážil poctivosti. Nemluvil mnoho, nechodil do vsi k radovánkám; po celý týden pilně pracoval za stavem, na poli, jehož něco k chalupě patřilo; v neděli chodil na ranní nebo na hrubou, kostel nikdy nezameškal. Odpoledne pak obešel své pole anebo šel do městečka na požehnání, na večer pak obyčejně sedával u Karásků na prahu nebo pod olšemi u řeky. Zřídka kdy ho viděli v hospodě, jakživ v karty nezahrál, ba ani nekouřil. Říkali mu mnozí, kteří ho dobře neznali, že je pyšný a

lakomec. On sice ukládal nějaký groš, ale hltavým nebyl.

Žena jeho byla mu podobna, jenže byla vlídnější a hovornější. Ve všem muži povolila, bez něho by nic neudělala, vždycky se napřed zeptala; a když on se jí někdy o radu optal, odpověděla usmívajíc se: „Dělej, jak rozumíš.“

Splavský nenadělal mnoho řeči ani se ženou ani s dětmi; rozuměli mu, měli ho všichni rádi. Ale žena jeho ráda pohovořila, zazpívala. Ráno notovala pobožné, a když předla s Mařenou, zazpívala i světskou.

Antonín a Marie byli po nich, jako by byli jejich děti. Tondík nebyl jako hoši ze vsi mluvka, nenadělal křiku, netoulal se v noci po vsi, aby vyváděl sousedům. K muzikám, ač mu v tom Splavský nezabraňoval, mnoho nechodil; ale když šel, obyčejně sedl k muzikantům, k Jeníku Koletovi, jenž byl jeho nejlepším kamarádem. Nejraději si zašel na-proti ke starému Karáskovi, jemuž „dědečku“ říkal. Chodil k němu do chalupy, když měl pokdy; večer místo toulky seděl se starými pod olšemi, aneb když byl dědeček na cihelně, vytrval u něho dlouho do noci. Šel-li do vsi, šel ke Koletovi, jenž obyčejně pak s ním ke Splavským šel.

Zato sestra Toníkova byla veselejší. Ráda si zazpívala, zadováděla i zatančila. Když nebylo táty doma, teprve rozvázala. Byla pěkné, modrooké děvče. —

Bylo to třetího dne po smrti mladého Karáska,

jenž téhož dne měl býti pochován. Slunce ještě nevyšlo, ranní větřík šuměl v korunách starých olší, na nichž se jasná rosa chvěla. Východ počal se rdít růžemi, ptactva zpěv ozýval se kolem v křovích a na stromech u řeky. Ze vsi někde zaznělo jasné kokrhání kohoutí.

Na záspi před chalupou seděl Antonín kosu klepaje. Přivstal si, aby posekl něco trávy na palouku za rovinkou ještě před pohřbem. Naklepav kosu opřel ji o stěnu a ubíral se k řece, aby vody do toulce nabral. Nabrav chtěl zas odejít, tu zašustělo křoví na protějším břehu u staré olše. Antonín tam pohlédl, a již chtěl pozdraviti starého Karáska, ale hlas mu uvázl v hrdle; oko jeho udiveně patřilo na protější břeh, kde u lávky pod starou olší stála mladá dívčina. Měla na sobě červenou pruhovanou spodničku; na bílé košilce odrážely se bohaté černé vlasy. Antonín viděl bílé kulaté ruce, malou, bosou nohu. Pod černým, pěkně klenutým obočím zářily temné oči; těkaly po břehu, po řece, až utkvěly na chalupě Splavských. Antonína za křoví ustoupivšího neviděla. Teď rozpletla své dlouhé černé vlasy. Nad ní ve výši skvěla se jasná jitřenka; Antonínovi se zdálo, že plane tomu zjevení, té dívčině nad čelem. Teď poklekla na trámký, které lávku tvořily, a hleděla do jasné vody, kde zaskvěl se její obraz. Ranní vítr rozvíval prameny jejích vlasů. Antonínu se tajil dech, stál jako kamenná socha. Neptal se sám sebe, kdo by to děvče bylo, jak sem přichází, zapomněl na všechno. Teď

namáčela své lesklé vlasy, zas hleděla do vody, teď pleskla do ní bílou rukou, obraz zmizel, a kruhy se po vodě rozletěly, teď vyskočila a již ubíhá jako laň k chalupě; tam se ještě začervenala suknička, zamihla bílá košile, zavlály vlasy — již zmizela. Antonín tu ještě stál, po chvílce teprva odešel. Přejel dlaní čelo, jako by se ze sna probouzel. Se sklopenou hlavou odcházel na stráň, aby tam za výšinkou trávu posekl.

Zastavil se pod šumícími břízami; slunce právě vycházelo nad borem. Antonín si dnes nevšímal velebné krásy té, nedíval se, jak se slunce ze zlatého jezera vyhouplo, jak paprskové jeho jako blesky se rozlétli osvěcující výšiny. Hleděl dolů na druhý břeh, kde stála „dědečkova“ chalupa. Pátral po tajemné, sličné dívčině. Nikoho neuviděl. Sekl a sekl, ale zas ustal, aby kosu brouskem přetáhl. Přejel jednou, dvakrát, brousek zůstal v jeho ruce, a on opíral se zamyšlen o kosu. Pořád viděl, jak děvče stojí pod temnou olší v červené sukýnce a bílé košili, jak mu nad černými vlasy jitřenka plane. Viděl, jak se k vodě nahýbá, jak prameny vlasů ve větru se chvějí. Skřivan nad ním vysoko veselou notoval píseň, Toník ho neslyšel. Starý Splavský by se asi podivil, že Antonín dnes tak málo trávy položil. —

V síni chatrče Karáskovy ležel syn starého cihláře v truhle. Víko její bylo opřeno o zeď. Mladý Karásek ležel v černém rubáši, v rukou sepjatých maje růženec; u hlav mu hořela svíčka.

Přicházeli někteří známí ze vsi, zastavili se, požehnali mrtvému křížem na čele, na ústech a na prsou, pak vcházeli do světnice. Tam bylo vše vydrhnuto, umyto.

Starý Karásek černou kazajkou a černými sameťovými spodky jsa oděn, maje v levici modrý šátek, vítal sousedy, kteří podavše mu pravici říkali: „Potěš vás Bůh, kmotře Karásku!“ Pak přistupovali k ženě nebožtíka a těšili ji podobně. Ta po chvílích zašla ven do síně k rakvi mrtvého muže, tam zaplakala a zahořekovala hlasitě. Povídalo se, že nebožtíku mnohou hořkou chvílkou způsobila, že plodila různice. Ale ať to bylo jakkoli, měla ho ráda, neměla — ale zamračit, zahořekovat u jeho truhly musila, aby se neřeklo.

Sousedky, které si usedly na lavicích, ani si neskleply za ten čas, než průvod začal. Všichni, i mužští, zvědavě koukali na děvče, které s Mařenkou Splavských u kamen sedělo. Mělo na sobě černou sukni a takovou kacabajku. Vlasy černé, lesklé, byly v rulíky spleteny. Šeptaly si kmotry, že dnes v noci teprva Karásková z kraje přišla a že to děvče s sebou přivedla.

„Je to z její sestry dcera, sirotek. Tetka, u které byla, zemřela. Karásková si to děvče nechá.“

„Ve smutnou přišlo hodinu.“

„Ale je to srdnaté d'ouče! Podívejte se, jak ho-voří, jako by tu odjakživa byla.“

V síni zas zahořekovala Karásková — znamení, že někdo přicházel.

Vešel soused Splavský s Antonínem. Pozdravil srdečně milého souseda.

„Nu tak vidíš,“ pravil třesoucím se hlasem Karásek (tykal Splavskému), „tak ho odneseme chudáka; měl mne přečkat, Bohu poručeno.“

Stařec byl dnes zvláště bledý a všecek přepadlý.

„Kde jest Antonín?“ tázal se dále.

Splavský se ohlédl, syn jeho stál za ním jako socha; začervenál se, když otec na něj promluvil, a přistoupiv k dědečkovi bůhvíco mu povídal. Sestra ho zavolala a povíдалa mu, že mají novou sousedku, Justynku. Ta se na Antonína podívala a usmála. Antonín cítil, jak mu tváře hoří při tom úsměvu. Ty oči — zadíval se, ani nemohl promluvit. Štěstí, že se začali sousedé a sousedky zdvihát.

Starý Karásek byl ven odešel; tam stál u rakve s rukama sepjatýma. Kalné jeho oči zíraly naposled na tvář jediného syna; slza nezaleskla se v oku starcově, ale tím větší žal svíral siré jeho srdce.

„Tak Bohu poručeno, sousede, nic naplat,“ pravili kmotři mírně a vřele.

Stařec povzdychnuv kývl hlavou. Mužové zatloukali víko, žena vrhla se u rakve na zem hořce nařikajíc. Ženy plakaly.

Antonín stál v koutě upřeně se dívaje na rakev. Opět zabloudil zrak jeho ke štíhlé dívčině, jež si bílým šátkem oči slzy ronící zakrývala.

Již vynášel Splavský ještě s jiným sousedem ze síně rakev; u prahu chalupy se zastavili a udělali

rakví přes práh tři kříže. Mrtvý se žehnal navždy s domovem. Tu přešel starý cihlář mozolovitou rukou tvář, aby setřel slzu z oka mu vyprysknuvší; pak už neplakal. Mužové mlčky a vážně naložili truhlu na vůz s bílou plachtou, jenž stál před chalupou. U rakve si sedly žena nebožtíkova a Justyna. Zvolna vyjeli, malý hlouček krácel za vozem do městečka na hřbitov.

Žena Karáskova byla, jak jsem již pověděl, z kraje. Byla to podivná ženská; štěstí, že měla dobrého a rozumného muže, jenž jí uměl vyhovět. Chtěla mít sama slovo v domě. Měli syna, který však záhy zemřel. Starého Karáska tuze ráda neměla; hleděla všelijak mu ukřivdit, ale zjevně se přec neodvážila. Věděla, že by její muž proti otci nic nedopustil. Přece však opravdu zahořekovala, upřímně, když v noci z kraje se vrátivši našla muže svého na marách. Poznala v okamžiku tom, čeho pozbyla, jakým její muž byl. Ale přece měla někoho, přivedla si Justynu, která u ní navždy zůstat měla. Odešla do kraje, kde její příbuzná zemřela; u té byla Justyna vychována. Byla mazlíček nebožky tety, která jí vše udělala, co děvčeti na očích viděla. Nyní byla opuštěna v širém světě, chudičká, neboť po tetě nezůstalo jmění, kdyby se jí sestra nebožky matky neujala.

Ale „dědeček Karásků“ byl sám. —

Bylo po pohřbu. Dědeček se navrátil se schovankou a snachou domů. Byl málomluvný, zasedl do koutka a nepojedl za celý den. Ztratil mnoho,

snad tušil smutnou budoucnost, vždyť si o něm lidé povídali, že umí prorokovat. Často se ohlédl do koutka na postel, kde poslední dny syn jeho ležel; byla prázdná. Snacha teď vyprázdnila slávník po mrtvém, vynesla slámu na políčko před chalupu, neroztrousila ji však blízko silnice. Kuň by zchroml, jenž by na slámu tu vkročil.

Doznělo klekání. Žalostivým hlasem zvučel umíráček modlitbu za dušičky. Dědeček pohlížel oknem ven na temné lesy, nad nimiž hvězda večerní zazářila. Opodál seděla Justyna; bylo jí smutno; světnice nízká, šerá i neznámá. Děvče se bálo skoro dědečka, tvář jeho byla bledá, vráskovitá, pod hustým sivým obočím hleděly nehnutě šedivé, kalné oči.

Vyběhla ven k tetce.

V tu dobu zastavil se štíhlý mladík naproti u Splavských. Mařenka byla právě v malé zahrádce za chalupou. Zastavil se u ní.

„Nu, Jeníku, viděls Justynu Karáskovu?“

„Ba že. Koukali jsme všichni,“ odpověděl.

„To věřím, to se budete mít za kým bláznit!“

„Eh jdi, bloudku, však ty víš, že já . . .“

„Co ty? Jsi jako ostatní!“ škádlila Mařenka.

„Mařenko, myslíš to opravdu?“ a hoch se chopil její ruky. „Však ty víš —“

„Snad.“

„Žádné snad. Však ty víš, jen u tebe jest mé myšlení.“

„Opravdu?“ Dívče se usmálo, a zářící její oči utkvěly na očích Jeníkových.

Z chalupy vyšla Splavská.

Jeník pustil dívčinu ruku a tázal se, kde by Toník byl.

„Bude na rovince.“

„Podívám se k němu.“ A šel.

Pod břízami seděl Antonín loktem opíraje se o koleno; hlava jeho spočívala ve dlani. Díval se upřeně před sebe a byl tak zamyšlen, že nezpozoroval ani Jeníka, jenž se u něho postavil.

„Nač tak myslíš, Antoníne?“ ptal se vesele kamarád.

Toník sebou trhl.

„Snad ti nespčetla ta Justyna hlavu?“

Kdyby nebylo šero, byl by Jeník viděl, jak se jeho přítel ve tváři zapálil. Zrovna o ní mu povídal! — Zamlčel se.

„Mluvils s Mařenkou?“ ptal se po chvílce.

„Teď, a zrovna začala o Justyně. To je s tím dōučtem! Hoši ve vsi také o jiném nemluví.“

Pořád Justyna!

A ještě v noci myšlenka na ni ho neopustila. Viděl ji pod olšemi mající vlasy rozpuštěny. Nad hlavou jí plála jasná jitřena.

III.

Starý Karásek si dříve někdy se synem přec někam vyšel, ale co tento byl již pod drnem, nebylo

starce nikde vidět. I v chaloupce byl jako opuštěn. Snacha jeho již za nebožtíka muže nebyla s ním v nejlepším přátelství, a teď teprva, ježto se nemusela po muži ohlížet, byla lhostejnější. Dříve radívala muži, ale tu hned starý měl jinou radu, která se mužovi lepší zdála než její. Karásková se zlobila myslíc, že stařec schválně jí odmlouvá a jí všecko na úkor činí. Také se jí v horách valně nelíbilo, a nejednou radila dříve muži, aby se odstěhovali do kraje. Proti tomu vždy rozhodně vystoupil starý. Teď byla zcela samotna, měla jen Justynu, chovala ji jako svou dcerušku. Děvče také lnulo více ke své nové mámě a vždy byla při ní. Dědečka se skoro bála; byl málomluvný, zasmušilý, nemračil se sice na ni, neřekl jí nikdy špatného slovíčka, ale nebyl přece tak vlídný jako tetka, která všelijak se o něm po straně zmínila. Starý Karásek nemohl také tak přilnouti k děvčeti; byla neznámá, cizí; s počátku mu byly její smích a veselost protivny. Byla veselá po celý den, nikdy na ní neviděl známku hlubšího citu, byla jako „motovidlo“, co s květu na květ lítá.

Častěji teď chodil stařec do práce na cihelnu a později se také vracel. Justa mu obyčejně přinesla oběd. Jí mluvil každý prst, ale tu umkla. Stařec myslil, že se ho straní, a mlčky sedl pod javor u cihelny stojící. Odcházela s prázdným nádobím. Tu si Karásek zapálil hliněnou dýmku, jejíž troubel „dláha“ byla na konci ovinuta nitěmi. Neměl již mnoho zubů. Dýmal a dýmal, pohlížel na modré

nebe, pohlížel za ves, kde mezi stromovím bylo vidět doškovou střechu jeho chalupy. Jeho obličej se vyjasnil, když Antonína uviděl; měl toho tichého, srdečného hochu rád.

Několik dnů po pohřbu, vida ho ze sedničky u lávky, volal na něj. Antonín přišel.

„Proč k nám už nechodíš na toulku, Antoníne? Už na mne zapomínáš?“

Toník se vymlouval, na večer tam přišel. Kdyby starý Karásek věděl, jak hochovi srdce zatlouklo, když přes práh kráčel. Oddychl si, když tam Justynu neviděl, a usedl k dědečkovi. A zas mezi hovorem pohlížel netrpělivě ke dveřím. Báł se jí, a přec by ji byl rád uviděl. Táhlo ho to už dávno do chalupy ke starému Karáskovi; již několikrát se tam strožil, ale vždy se vrátil; ostýchal se. Byl rád, když uviděl Justu ze zahrady; viděl, že je veselá, dovádívá. I sestra jeho, která se s ní zkamarádila, povídala, jaká to je pometlice. Dnes byla ve vsi. A slyš! Na síni zazněly jasné hlasy, dveře se otevřely a hlasitě se smějíce vrazila děvčata do světnice. Byla to Justa a Mařena.

V Antonínu to hrklo. Děvčata se smála, vypravovala Karáskové, jak je hoši honili, a jak jim utekly. Antonín mlčel, nemohl ani slovíčko veselé ze sebe vyrazit. A když Justa vykládala, co u kramáře nakoupila, vzpomněla si, že ještě něco zapomněla; dala se zas do smíchu.

„To musím ještě jednou. Ale hoši — však ty,

Mařenko, půjdeš se mnou, vid', a ty také, Antoníne?" tázala se, najednou k němu se obrátivši.

„Půjdu,“ pravil vážně Toník. Rád ji viděl, rád jí byl nablízku, ale nebylo mu volno, když tak dováděla a on mlčel.

„Přijď, hochu, zítra, přijď, pálím,“ pravil dědeček, a Antonín ochotně slíbil.

Již vyrazila děvčata jako laňky ze dveří a Antonín za nimi.

Vraceli se, děvčata dovádějící dostala se napřed. Vtom vyběhli z křoví u plotu dva synkové a chtěli holky chytnout; ale již přikvapil Toník, mrštil jedním stranou a již se chtěl vrhnout na druhého. Veselý smích ho přivítal — byl to Koletův Jeník, Justa se smála hochu, jenž musel odtáhnout, i Antonín se usmál. Justa uchopila jeho ruku.

„Když ti jdou v páрку,“ pravila ukazujíc na Jeníka a Mařenu, „můžeme také.“

Všichni se smáli.

„Zůstaneme přáteli!“

„A půjdeme k oltáři,“ žertovala Justa.

„Půjdeme,“ povídal Antonín vážně a odvážil se tisknout jí ruku.

Na návrší, kde mezi javory bělel se úhledný statek, objevila se temná, velká postava. Křičela na čeledína, jenž od řeky s koňmi přijížděl. Křik ten byl pronikavý, nepříjemný. Justa se zamlčela a udiveně hleděla ke statku.

„Co je to?“

„To je Rybnických němý. Dnes ještě málo křičí, ale měla bys ho v Náchodě před úřadem slyšet.“

„A proč tak křičí?“

„Povídá se všelicos. Dědeček to nejlépe ví, ale málokdy o tom povídá. Zítra pálí cihly, bude celou noc u pece; tam se scházíme a býváme u něho dlouho do noci. Ví toho a umí vypravovat.“

Toník mluvil horlivě, setřásal nesmělost. Radostně mu to srdcem zašlehlo, když pomyslí, že by zítra mohl sedět vedle Justyny pod hvězdnatým nebem. Zapomněl na Mařenu a na Jeníka, a ti také, jak se zdálo, nevěděli, že za nimi někdo kráčí. Vedli se, hovořili a šeptali.

„Přijdeš tam?“ ptal se Toník za chvíli Justy. Oči jeho upřely se na ústa dívčina.

„Ale když je takový bručák,“ zasmála se Justa. „A poví nám něco o tom němém?“

„Poví, a ještě víc. Přijdeš?“

„Snad.“

Došli k chalupě, tam již čekali na ně Jeník s Mařenkou. Usmál se Jeník, když viděl, jak se jeho plachý kamarád s veselou Justou vede.

„Přijď!“ zašeptal Toník Justě, když se do domku ubírala. Viděl, jak kývla hlavou, jak se usmála. Zanotovala ještě a zmizela v síni. Toníka s Mařenou doprovodil Jeník přes lávku.

IV.

Stranou ode vsi vedla z polí horská, kamenitá cesta do vršků, které táhnouce se naproti hřbetu, o němž jsme se zmínili, ohraničovaly údolí po pravém břehu Metuje. Silnice ta vinula se oklikami do výše tu a tam lesíky porostlé, vedouc do vesnice R., jež za vrchy ležela. Cestě té říkali „vyniklice“. Pod ní v ouvale, jenž do vršků vnikal, byla cihelna. Příkré boky toho ouvalu byly chudou travou porostlé; tu a tam červenala se mezi trávníkem země, znamení, tu že bystřiny z jara své cesty měly. Temné, husté jalovcové keře rostly roztroušeně na rozervaných bocích ouvalu. Několik bělorouchých bříz sklánělo tu své vlající větve, jako by truchlily nad svou opuštěností. Ve výši nad ouvalem šuměl les.

Dole blízko cihelny stál rozložitý, starý javor. Stavení kolem nebylo, však pěkná byla odtud vyhlídka na bělající se chalupy vesnice ve stromoví, jímž tu a tam zaleskla se hladina řeky.

Nad všechna dřevěná i kamenná stavení vynikal bílý statek, jenž na protější výšině přímo nade vsí stál. Byl nově stavěný, zděný. Bílá jeho lomenice, polovypouklými sloupy divného slohu zdobená, hleděla do vsi; na lomenici byla černá tabulka, jejíž zlatá písmena se v lesku zapadajícího slunce jako oheň leskla. Poutník, jenž by nablízku byl, mohl čísti: „Nákladem Jana a Kateřiny Zimových vystavěn tento dům L. P. 18 . .“ Dole ve vsi neměla

stavení kamenných tabulek se zlatým písmem. Zbožná slova, prosící za požehnání a jméno toho, jenž chyši vystavěl, byly prostě švabachem na prkenné lomenici namalovány.

Ale Zima, neb jak mu říkali Rybnický, takovou jednoduchostí se nespokojil. Říkali mu Rybnický, protože ke statku jeho náležel velký rybník, jenž v polích, táhnoucích se skoro až k hranicím pruským, za statkem mezi lučinami se leskl. Teď byl již vypuštěn, dno jeho bylo proměněno v bujně zelenou louku; jen hustě travou obrostlý břeh zbyl a starý dub, jenž nad zelenou kotlinou svou věkovitou korunu nachyloval. Na kmenu byl za sklem obraz Matky boží Vambeřické. Rybník zmizel, ale památku jeho zachovala mnohá o něm pověst lidu. I dub šuměl mnoho, tajemně. —

Po celý den byl Antonín veselejší než jindy; pracoval pilně, dílo mu šlo samo od ruky. Někdy se zamyslí, ale to pomyšlení nebylo asi trudné.

Byl ještě na poli, když slunce zapadalo. Zadíval se, jak se pozvolna, velebně za kostelecké lesy ve zlaté, růžemi tkané lože ukládá. Bylo mu volno. Ustal v práci, hodil kazajku přes rameno a šel. Stál na rovince, když se jasná večernice nad lesy zatřpytila. Jasným k ní pozíral okem.

Nastal večer; ticho bylo a temno v úvale pod vyniklicí, břízy naklonily své hlavy k spánku, a jen někdy zavlály jejich větve jako hebké vlasy ve větru večerním. Ves byla klidna, zdaleka zazněl někdy štěkot psa. Temný až sem dorážel šumot

řeký, nad níž šeré olše své koruny rozkládaly. Bělavé páry táhly se po lučinách jako duchů tichý dav.

Pod javorem seděl starý Karásek na rozloženém, černém plášti. Širák byl vedle sebe položil; bylť vlažný, letní večer. Stříbrobílé kadeře starcovy chvěly se ve větru.

O čem asi přemýšlel staroušek? Oko jeho pozíralo k horám po hranicích se táhnoucích, nad něž vynikal táhlý bor se zamlženým čelem. Snad vzpomínal na mladší leta, kdy v noci k těm horám mířival, aby skrytými v hustých lesích stezkami dostal se do Pruska, a odtud aby tajně zboží přenesl. Snad vzpomínal na mnohé dobrodružství, jež zažil, když se skrýval mařenkářům hranice hlídajícím?

„Dej Pánbůh dobrý večer!“ zaznělo pozdravení Antonína, jenž u nohou starcových usedl. „Nebyla tu ještě naše Mařena?“ ptal se. Vlastně se chtěl dovědět, nebyla-li tu Justa; vědělť, že holky spolu odešly do vsi. Slíbily, že sem přijdou.

Sotva se dal s dědečkem do řeči, již zazněly zdaleka v šeru hlasy. Bylo slyšet jasný, zvonkovitý smích. Antonín se zaradoval. Mrzelť se již v duchu, že děvčata nepřijdou. Přišla, a s nimi Jeník Kolečtův. Usedli všichni kolem starce pod javor.

„Teď vedl „auser“ Jozu Beranova po vsi; chytil ho u staré borovice,“ zvěštovala Mařenka Splavských.

„Však by ho nebyl dostal,“ pravil Jeník, „kdyby ho Jarolímek nebyl zradil. Už dlouho pásli po něm ti hraničkáři; takového pašera není na hranicích. Ten se jim navyváděl.“

„A jak ho tak dostali?“ ptal se Karásek.

„Už dávno po něm pásli „auseráci“, ale darmo ještě vyhazovali peníze. Styděli se už, že Jozu nemohli dostat, a tak vráželi peníze Jarolímkovi. Nu, Jarolímek bral a smál se jim. Bodejť, on by těm hraničkářům pověděl, kdy a kudy Joza chodí. Říkal jim málo, a co udal, bylo ještě nepravé. Ale tu máš, v neděli se Jarolímek s Jozou o muzice pohádali a sbili, a dnes vede „auserák“ Jozu k Náchodu na celnici.“

„Ba, už se teď to pašeráctví nevyplácí. Takhle za mých časů, když ještě dojeli třeba s vozem do Pruska pro pašované zboží — tenkrát ještě nebyli tihle „auserové“, to byli jen mařenkáři,“ povídal Karásek.

„Mařenkáři?“ zasmála se Justa a štouchla Mařenu.

„Dědečku, povězte to té krajačce,“ pravila tato se smíchem, „co byli ti mařenkáři?“

„Byli to staří vojáci. Když šestnáct let na vojně vysloužili, poslali je na nějaký rok na hranice. Hlídali, ale nebyli v kasárnách jako teď ti v zelených kabátech. Bydlili po vsi a tu také často uvázli, oženili se.“

„Však Rybnický je prý také mařenkářův?“

„To je,“ řekl starý Karásek, jenž všechny skoro rodiny a jejich události na kolátoře znal. „Nebožtík jeho táta přiženil se do nové chalupy nahoře ve vsi, jak tam říkají „u zvonečku“. Pověsil šavli na hřebík a dělal za stavem. Zvonil poledne a klekání.“

„U chalupy jeho byla a jest dřevěná zvonice,“ dodal Justě Antonín.

„Nu a syn jeho, nynější Rybnický, se také šťastně přiženil,“ začal stařec povídat, zapomínaje na své starosti.

„Však také umí dělat pána,“ řekl Jeník.

„Je teď Rybnickým a v rybnickém statku narodila se světice,“ dodala Mařenka.

„Kdož to ví, povídá se tak,“ pravil Karásek „pškaje“ svou hliněnku.

Justa hleděla s jednoho na druhého, až její tázavý zrak utkvěl na Antonínu, jenž dosud mlčky seděl. Oči jeho nebyly dnes na vypravujícího dědečka upřeny, díval se přímo i po očku na Justu před ním sedící.

„To Justyna zas neví,“ pravil usmívaje se. „To je tak. Bylas nedávno s naší Mařenou na rovince; odtud v polích vidělas starý dub se širokou korunou. Pod tímto stromem býval rybník, jenž k Zimovu statku patřil. Jednou, ale tomu již je tuze dávno, šla tři děvčata do tohoto rybníka se koupat. Bylo to o žních o pravém poledni. Lidé odešli s polí domů, a jen skoták Zimův hlídal na mezi.

Najednou slyšel od rybníka vykřiknutí; přiběhl, ale již viděl jen bubliny a kola po vodě. Letěl do statku, ale přišli již pozdě; vytáhli děvčata mrtvá. Držela se za ruce a uprostřed byla jediná Rybnických dcera. Přišel na ně vodník a ten má o polednách největší moc.“

„Složili o tom také písničku, ale už ji málokdo umí,“ pravila Mařena.

„A jak ta světice?“ tázala se dychtivě Justa.

Dědeček zapáliv si dýmku pokračoval v té staré pověsti: „S velkou slávou je pochovali do tří hrobů vedle sebe. Na památku toho neštěstí pověsili na dub obraz Panny Marie. Po čase, po dlouhém čase vyrostla z nenadání, přes noc na jednom z těch tří hrobů krásná rozmarina. Nikdo ji tam nevsadil, vyrostla sama ve veliký prut do rána. To bylo řečí, to bylo divení! Byl to zázrak. „To je znamení boží milosti. Ta, která v tom hrobě odpočívá, je v nebi, je světící. Blažen ten rod, z něhož vyšla.““

„A která to z těch dívek byla?“

„To už nikdo nevěděl. Křížky dřevěné ztrouchnivěly, nápisy vítr a dešť smazaly, jen starý hrobař byl jediným pamětníkem. Ten však nechtěl nic povědět, říkal, že nesmí, že by ho za to stihl boží trest, a že by ta rodina zpyšněla. Marně na něj chodili přátelé z těch rodin, hrobař mlčel jako hrob.“

V ten čas chodil z rybnického statku syn za hrobařovou jedinou vnučkou. Starý Rybnický o tom

nechtěl dříve ani slyšeti, týral syna, že za takovou chodí. Ale jednou na večer došel sám ke hrobaři, mluvili dlouho spolu a tajně, a když starý sedlák odcházel, vykračoval si pyšněji než jindy. Světice byla z jeho rodu. Brzo vedl jeho syn hrobařovu vnučku k oltáři. Hrobař viděl, jak se děvče trápilo, byl by ji rád viděl šťastnou — řekl.“

„A starý hrobař?“ ptala se Justa.

„Za rok a den byl na prkně, pýcha pak zůstala v rodě Rybnických. Poslední z toho rodu zůstal němým, lidé povídají, že to trest boží.“

„Aha, ten němý!“ zvolala Justa. „Viděla jsem ho včera na stráni u statku. Dědečku, povězte nám ještě o tom!“ Po prvé Justa prosila za něco starého Karáska, zapomněla na tetku, na její všelijaké o starcovi řeči; i smích jí zmizel se rtů. „Povězte, prosím vás.“ A její lesknoucí se oči upřeny byly na dědečkovu vráskovitou tvář.

„Povězte, dědečku; já Justě slíbil, že o tom budete vypravovat,“ dodal Antonín věda, že starý Karásek nepříliš rád na ty věci vzpomíná a o nich vypravuje.

Dědeček se na Justu usmál a kývl bělovlasou hlavou. Ani by si nebyl pomyslnil, že to děvče dovede tak pěkně ho poprosit.

„Povím, povím, teď už také řada na mne přijde.“

Na chvílku se zamyslnil; měl povídat o dceři své, která již byla také nebožkou. Vzpomněl si také na syna, zavzdychl, přešel čelo rukou, zadýmal.

Jeník, jenž vedle Mařenky seděl, poposedl k ní blíže, ruka jeho vyhledala její, tiskli si je, ustali však, když se dědeček dal do vypravování. Tak jejich mysl poutalo. Justa opřela se o kolena Antonínova, naklonila svou hlavu zpět a usmívajíc se šeptala: „Necháš mne tak, Antoníne?“ On blaženě se usmívaje kývl hlavou.

„Vnuk starého Rybnického,“ počal Karásek, „o kterém jsem vám vypravoval, měl syna a dceru. Dcera je nynější Zimová a syn Benedikt „Poříčský němý“, jak mu říkají po celé kolátoře. Za svého mládí byl Benedikt velmi hezký hoch vysoké, štíhlé postavy, černých kadeřavých vlasů. Nemohl mluvit, ale Bůh mu dal také srdce. Nebožka má dcera Verunka byla hezké a pořádné děvče. Po té začal se najednou Rybnických Bena ohlížet. Dříve si nikoho nevšímal a nejméně děvčat. Zabloudil jednou k muzice, a tam mu snad Verunka padla do oka. Netančil s jinou než s ní, a durdil se a zlobil se na ty, kteří s ní tančili neb žertovali. Byl neobyčejně prudký a popudlivý. Smáli se mu; Verunce ho bylo líto a bála se ho zároveň, když v kole s ní tančil. Chtěl zavýsknout, ale vždycky tak vykřikl, až se hospoda otrásla. Zlobil se na všechny, když se však dcera na něj podívala, zkrotl divý býk a byl jako beránek. Potom k nám začal docházet. Mé nebožce holce bylo ouzko, chtěl jí ve všem pomáhat, nosil jí také dary. Mírně jsme s ním jednali, litovali jsme ubožáka. Tu náhle zemřel starý Rybnický, Benův táta; čistý nezadlužený

statek, jenž byl mezi největšími v okolí, měl po právu dědit jediný syn Bena. Ještě za živobytí starého Rybnického chodil za jeho jedinou dcerou Zima mařenkářův, nynější Rybnický; po smrti jejího otce tam ještě častěji docházel a také do Náchoda. Divili se lidé, co tam vyjednává. Konečně přiřkl náchodský úřad velký statek jediné dceři, a němému, „na rozumu pomatenému“ synu bylo vyjednáno zapotření ve všem po čas života jeho. Když to Bena uslyšel, zůstal jako zkamenělý; zbledl na smrt, žíla na čele mu naběhla, oči mu jiskřily, a jal se hrozivě křičeti; pak chytil v koutě stojící svou sukovitou hůl a pádil napolo oblečen ze statku. Polekaná sestra a čeládka viděla, jak sáhovými kroky letí po stráni dolů k řece. Sestra vykřikla, myslila, že se utopí. Hned poslala čeledína za bratrem, jenž se na silnici k Náchodu ukázal. Pacholek spěchal co mohl, však Benu nedohonil. Když přišel do Náchoda, viděl před ouřadem zástup lidí; poutali tam právě Benu, jenž se zuřivě bránil. Byl se rozběhl na úřad, chtěl tam všechny úředníky pobít. Myslil, že oni jsou vším vinni. Byli by ho zavřeli, ale byl „pomatený“, odvedli ho na statek. Nemluvil a šel večer bez jídla na své lože. Jindy býval ráno první na nohou, ale tenkrát se ani na dvoře neukázal. „Nechte ho,“ povídala sestra jeho čeládce, když ho šli budit. „Ať to zaspí.“ Ale když už bylo poledne, vyšla sama na komoru, kde líhal. Lože bylo prázdné. Leknutí její bylo veliké. Měla ráda bratra, ráda by mu byla statek postoupila, ráda by

snad byla dosvědčila, že jest prudké krve, ale Zima, její teď ženich, všecko jí vymluvil. „Úřad tomu tak rozumí,“ tak usoudil, „a nedá se to změnit,“ říkal jí. Nadarmo hledali Benu. Druhého teprve dne povídala žena, co chodila do Pruska pašovat, že viděla Benu na hranicích pod starou borovicí ležícího. Několik dní o něm neslyšeli, potloukal se po lesích. Co se tenkrát v něm dalo, to sám Bůh ví. Ale čtvrtého dne po tom jsem ho sám uviděl. Přes pole přišel večer na rovinku, sešel okolo vašich, Antoníne, tiše a již byl na lávce; chtěl se přiblížit ke komoře, kde má Verunka spávala. Ale měl to chudák cestu! Už stál uprostřed lávky, tu viděl pod olší ve stínu Verunku s jiným. Chodil tenkrát za ní Pinkavův Jeník, kterého si potom také vzala. Oni ho neviděli. Já seděl v sednici a četl; najednou jsem zaslechl hrozné vykřiknutí u řeky za sedničkou. Vyběhnu ven, a tu stál Bena Rybnických na lávce. Zakřičel ještě jednou a nad hlavou zamáchal tlustou holí. Verunka všecka polekána tiskla se k Jeníkovi. Byla to smutná podívaná na toho ubohého; měsíc právě mu svítil do tváře, byla bledá, oči jiskřící se měl vypouleny. Pak se obrátil a pádil okolo naší chalupy k rovince a tam zmizel. Jen proto tak zuřil, když uslyšel, že nebude statek jeho, protože si vzpomněl na Verunku. A teď také té pozbyl, také ta ho zradila; myslilť chudák, že ho měla má nebožka dcera ráda. Nechtěl se do statku navrátit, ale když poznal, že ho Verunka, jak si myslil, zklamala, byl mu statek i celý svět lhostejný.

Mnoho asi chudák tenkráté vystál, nemohl si ani slovem odlehčit ani postěžovat. Po tom večeru ráno ho našli na půdě, spal tvrdě. Byl všecek přepadlý a bledý jako smrt. Pak se už ze statku nevzdálil, ale změnil se od té doby velice. Vyhýbal se lidem, byl neobyčejně popudlivý a pro maličkost se rozlítil. Pracoval pilně, ale jen co chtěl. Někdy však nechal práce docela. Uchopil se pak sukovité své hole, odešel z domu a sáhovým krokem kvapil do Náchoda, kde před úřadem se zastavil a do oken křičel i holí hrozil. Lekli se nemálo, když to tak po prvé učinil; později si toho však ani nevšimli. Blázen! A opravdu nebyla ta jeho hlava zdravá jako jindy. Na zpáteční cestě obyčejně si zašel na Pavlišov, kde byla má dcera vdána. Také jí pod okny se zastavil a vyváděl tam jako v Náchodě. Tak dodnes, když ho to napadne, dojde si do Náchoda. Pak se zas doma chopí práce nebo sedí v koutku. Rok po smrti starého Rybnického vdala se jeho dcera za Zimu. O svatbě sestřině nešel Bena do kostela; když se hosté odpoledne při jídle veselili, odešel do Náchoda před úřad. Svého švakra si Bena nevšímá. Ten jinak pyšný a pánovitý neporoučí mu práci, ano, jak se povídá, vyhýbá se Benovi. Však by si také nedal od Rybnického poručit. Dělá, co chce a kde chce, ne z lásky ke švakrovi, ale že je tak zvyklý. A když ho to chytne, nechá najednou všeho a běží do Náchoda úřadu hrozit. Verunce už nemůže — přečkal ji chudáka.“

Starý Karásek umkl, zadíval se do daleka, prst jeho ucpával vyhaslou dýmku.

Mládež ani nemukala; bylo slyšet syčení ohně v peci a šelestění javoru nad hlavami. Antonín, Mařena a Jeník slýchali sice o této události tu a tam něco, dnes však povídal o ní dědeček úplně. Toník si přál, aby vyprávování věčně trvalo; opírala se o něj Justa. Mezi vyprávováním odvážil se dotknouti se černých jejích měkkých vlasů.

„Chudák Bena!“ vzdychla Mařena.

„Víš co, Mařeno, to se tam půjdeme podívat, beztoho tady ještě nic neznám!“ zvolala Justyna, poněkud se vztyčivši.

„Kam? K Rybnickým?“

„Ne, jen tak okolo, já bych Benu ráda zblízka viděla, a pak půjdeme k dubu, co se tam ta děvčata utopila.“

„To si necháme až jednou na neděli. Půjdeme na Chudobu do Pruska, tam se podíváš. Jsou tam lázně a ze všech končin se tam páni sjíždějí. A na cestě se také stavíme u staré borovice.“

„Ta bude míti jednou vzácné hosti,“ pravil Karásek dýmku znova nacpávaje.

Starcovo oko plálo, bílé vlasy jeho chvěly se ve větru.

„Chasa“ naslouchala napjatě, hledíc upřeně na nadšeného starce. Justě se zdálo, že dědeček je docela jiný, než když doma v koutku zamýšlen sedával.

Karásek naklonil teď hlavu, jako by se zamyslíl, pak povstal.

„Jděte, chaso, domů, jděte, bude již hezky pozdě,“ a díval se na nebe.

Antonín znal již, že dědeček si opravdu přeje být o samotě.

„Přijďte zas brzy.“

„Však my přijdeme, a budete zas vypravovat.“

„Budu-li co vědět.“

Všichni přáli mu šťastnou dobrou noc. On pak vzav klobouk na hlavu obcházel zvolna pec. Na konci se zastavil a hleděl do tichého údolí; viděl tam dva párky kráčející na konec vsi. Zamyslíl se. Zdaleka zazníval hukot řeky, a les ve výši jako by jí porozuměl, zavzdychal zhluboka. A tiše kráčela nad horami velebná noc.

Zas se to tak hodilo, že šel Jeník s Mařenkou a před nimi Toník s Justynkou. Již stáli mlčky pod olšemi.

„Tady, Justynko, jsem tě po prvé viděl!“ mluvil přitlumeným hlasem Antonín. Cítil, jak mu tváře planou.

„Tady?“

„Toho dne ráno o funuse; stála jsi zde s rozpuštěnými vlasy, bylas tak hezká!“

Justa se podívala na něj svýma zářícíma očima, a úsměv objevil se na jejích rtech.

„Hle, jak umíš chválit!“ pravila vesele. „Ale půjdeš s námi na Chudobu?“

„Kam chceš, půjdu s tebou.“

Vtom přišli Jeník a Mařena. Všichni se vespolek rozloučili. Již byla sestra dávno v chatrči a ještě byl Antonín venku. Stál na břehu řeky, pak vešel na lávku a hleděl k sedničce, kde Justynka odpočívala. Nad ním zářily miliony hvězd, dnes však teskně nepřemýšlel, přijde-li duše po smrti těla do některé té jasné hvězdy. I ten šumot řeky nezněl tak smutně, jako tehdy, když mladý Karásek na smrtelné posteli ležel. Dnes byl ten šumot jinačí, dnes bylo všechno jiné. Zdálo se mu, že nebe je mu bližší, že hvězdy jeho jsou jasnější. Šumot řeky i šelestění stromů, celá ta tajuplná tichá noc dojímalý ho tak divně, jak nikdy dosud nebyl cítil. A proč?

V.

Zas chodil Antonín častěji k sousedovým. Již přemohl svou ostýchavost, již mu srdce tak prudce nebušilo jako jindy. Teď už rád šel, s dychtivostí. Sedával zase s dědečkem a rozmlouval s ním, ale i už s Justou také beze všeho ostýchání hovořil. A když nebyl v sousedstvu, myslil neustále na to děvče. Ráno hned přemítal, kde a kdy by ji nejdříve uhlídal, a večer usnul na ni vzpomínaje. Zapomněl na vše kolem. Dříve nenadělal mnoho řeči, teď teprva byl nemluva. Ani nevzpomněl, že by měl také na něco jiného myslit. Obraz Justy opanoval duši jeho. Nezpazoroval, že se v chování svém mění, neviděl, že Splavský i jeho žena s podivením na něj patří, tázajíce se, co se s ním událo. Rozhovor

s Karáskem jej opravdu již tak netěšil, nebyla-li Justa přítomna. Když jí ve světnici nebylo, ohlížel se často, nebyl tak pozorný, někdy najednou se zamlčel. Matka se ptala jeho přítele Jeníka, co by tomu hochovi bylo?

„Eh nic, tetko, to zas přejde.“ Usmál se, hádal a věděl.

Jako on, dobře vše pozorovala Karásková. Všimla si dobře, jak se Antonín k její schovance má. Nic ji nemátlo, že s ní nežertoval, nevyváděl, jak to hoši dělávají; znalať ho dobře. Usmála se, lichotilo jí, že Justa takovému nemluvovi, jak mu říkala, rozum popletla. Nic by proti tomu neměla, kdyby jí Antonín o schovanku řekl. Byl dobrák, mohl dědit pěknou věc.

A Justa? Sama sobě se také přiznala tím, co od jiných slýchala; nadhazovala jí to tetka, Jeník ji škádlil, že sotva do hor přišla, už si chytla ženicha, a že daleko pro ni jít nemusí. Pozorovala to na Antonínu, lichotila jí a těšila ji jeho láska. Pranic se nezlobila, když ji Antonínem škádlili, smála se jen.

„Proč by ne, uvidíte, jak nám to bude slušet.“ Ale hloub nemyslila, měla milého, jenž ji měl k smrti rád, hoch rádný.

Ale Antonín by se za celý svět nikomu nepřiznal. S počátku myslel, že nikdo o ničem neví, že nemají ani tušení. Zapálil se jako pivoňka, když Jeník náhle se ho na Justu zeptal. Zapíral a zapíral, ukryl to sladké tajemství ve hlubinách duše své.

Jeník Koletů byl muzikantem. Co se teď nazval Antonína, aby také přišel v neděli k muzice se podívat. Nadarmo.

„Však já vím, proč raději jsi doma, ty tichošlápku! Justa má smutek po nebožtíku strýci, a když ona tam není, nechceš také jít.“ A dobře hádal. —

Bylo to ve žních, žita už byla doma, jen ječmeny a ovsy dosud stály. Veselá hudba zněla v neděli podvečer údolím, zvuky její zaznívaly až u chalup u řeky o samotě stojících. Slunce bylo zapadlo, první soumrak sklonil se na padol. Po silnici nebylo ani človíčka vidět, ves byla zdaleka jako vymřelá. Jen bujné, veselé zvuky dávaly svědectví, že tam živo. Splavský se ženou odešli do sousedství k dědečkovi. Seděli na lávce před chalupou, odkud bylo na silnici vidět, a hovořili.

Antonín seděl na rovince. Jemně šelestily haluze bříz. Hleděl ke vsi čekaje na děvčata. Mařena mu byla povídala, že se po nešporách vrátí, a nevracely se. Zajisté šla Mařena k muzice. A Justa nemohla si tu radost odepřít a šla s ní.

Ale ne, ah — tam jde po silnici — je to ona? Ano, ta chůze, štíhlá postava — Antonínovi se zablesklo oko. Teď zahýbá k chalupě, již se blíží. Toník rychle vstal a kráčel dolů; ale u lávky se zarazil, vzpomněl si, kdyby ji tak samotnu ve světnici zastihl, kdyby s ní sám mohl pohovořit; přál si toho často, a když se někdy stalo, mlčel, nevěděl nic, jen se zachvěl.

Zastavil se pod olšemi. Šero se rozkládalo u řeky v korunách. Popatřil k sedničce, viděl u okénka, u něhož se chvěl hustý keř malinový, Justynku; svlékala sváteční kacabajku. Teď se postavila k otevřenému okénku a hleděla temným svým okem k mlhovým horám; černé husté vlasy v rulíky upletené padaly jí přes ramena. Jak byla hezká!

Ze vsi zaznívaly stlumené zvuky hudby.

Antonín vystoupil z křoví. Tvář její se vyjasnila.

„Aj, aj, Toníku, to jdeš brzo od muziky!“

„Nebyl jsem tam.“

„A proč? Tys bloudek. Slyš jen, jak pěkně muzika hraje. Ó, kdybych mohla, dnes bych si zarejdila jako — ale proč tys nešel?“

„Tys také nešla!“ Jeho planoucí zrak hleděl na sličnou, usmívavou tvář.

„To je jiná, ale ty?“

„Já? — Já proto, žes ty nešla!“ vyrazil ze sebe Antonín.

„Proto? A půjdeš, až já půjdu?“ Justa se poněkud nachýlila, Antonín uchovil její ruku.

„O našem posvícení již půjdeš; půjdeš se mnou do kola, až pro tebe první přijdu?“ Antonín jí tiskl ruku; nevěděl, že děvče k sobě blíže táhne, a ono se nebránilo, klonilo se.

Stmívalo se, nad mlhavým borem zaleskla se o samotě v daleku hvězda.

„A nepůjdu-li?“ prohodila usmívajíc se Justa.

„Nepůjdeš?“ tázal se šeptaje Toník; hlas jeho jako by se chvěl.

„A půjdu-li?“

Viděl tu zardělou tvář blízko své, patřil do temné noci jejích očí; srdce mu bilo, žhavý proud rozlil se mu tělem. Pravicí tiskl jí ruku, levice jeho bezděky vložila se na její rámě, ovinula její šíji.

„Půjdeš-li, budeš mou milou.“ Blíže vinul tu milou hlavinku. „Chceš?“ šeptal, a Justa sklopila oči. „Chceš?“ mluvil dychtivě a prosebně.

Justa se na něj podívala, její oči nebyly nikdy tak krásné, tak leskle temné, jako zvlhlé. „Půjdu,“ zašeptala, a milý úsměv zjevil se na jejích rtech.

Toník ji přitiskl a políbil prudce zdráhající se ve tvář, ona se mu vyvinula; nevěděl sám, jak se to stalo. Myslíl s počátku, že se dopustil něčeho zlého, ale ne, vždyť Justa se nehněvala; stála před ním usmívajíc se s pocuchaným nad čelem vlasem. Zdaleka zněla hudba. V tom okamžiku zapomínal Antonín na všechno kolem, na celý svět; nevěděl ani, že stojí u sedničky, že olšiny již ve večerním šepotají větru, že hvězdy již vyšly. On jen viděl tu jasnou, usmívavou tvář, ty temné zářící oči.

„Justynko,“ mluvil polohlasitě, „pojď —“

Hlas jeho umlkl, v chalupě zazněly hlasy. Rodiče se vraceli. Justyna mu kynula, on přitiskl se ke zdi za keř. Sám by nebyl tak učinil, směle by předstoupil před rodiče a vyznal, že našel milou a tu jen si žádá.

Starý Karásek vyprovázeje Splavské přál jim dobrou noc. Rozešli se.

„Musím do světnice,“ šeptala Justa. „Dobrou noc!“

„A uvidíme se zas?“

Ona podávajíc mu ruku kývla hlavou.

Antonín nevida hněvu v té tváři, přichýlil ji k sobě prose za hubičku. Vzpírala se, vzpírala — nu, vždyť to je pro oba potěšení.

Stál chvíli pod oknem, když již byla Justa zmizela. Dosud cítil políbení, ještě tisknul hebký vlas a štíhlé hrdlo, slyšel libý zvuk. Pak odcházeje na lávce nad řekou se zastavil. Pohlédl k hvězdám. Zdálo se mu, že by je dnes mohl všechny sejmout, že by dnes celý svět unesl. Oko i tváře mu planuly, velkými kroky chvátal kolem chalupy na výšinku.

Splavský asi myslil, když chalupu prázdnou našel, že Antonín odešel k muzice. Ten usedl pod ševelící břízy a zíral v tichou dolinu noční. Tak seděl chvíli, až se ubíral zas dolů k sousedům. Na lávce se zastavil hledě k okénku sedničky. Temné vzkřiknutí jej zbudilo. Byla to Mařena vzkřikla, vracejíc se s Jeníkem od muziky.

„Tak jsi mne polekal — myslila jsem, že to Rybnických němý!“

Toník se usmál. Vyptával se jich; divili se, kde se tolik řeči v něm vzalo. Mařena odešla do chalupy, na lávce zůstali Jeník s Antonínem.

„Pozdrav bůh, švakře!“ pravil vesele Jeník a podával kamarádovi ruku.

Toník, ačkoli věděl, že Jeník za jeho sestrou chodí, přece udiven teď se na něj podíval.

„Nediv se, Toníčku, míním to opravdu. Dnes jsem se ptal Mařeny, říkal jsem jí o slovo, chce-li být mou ženou. Má mne ráda. Táta mně postoupí chalupu, a co nevidět přijdu k vám o slovo. Chceš být mým švakrem?“

Toník radostně mu podal ruku.

„Po žních by mohla býti svatba. Nu a ty budeš mládkem; a kterou si zvolíš družičku?“

Toník se usmál. „Na to času dost.“

„Toníku, co bys zapíral! Tam za tím okénkem v sedničce teď spí.“

Toník tu stál se sklopenou hlavou; teď se vztyčil.

„Věř mně, Jeníku, tu neb žádnou na světě. Hned jak jsem ji shlédl, bylo mně, jako by mně udělala. Tajil jsem to, ale dnes — dnes —“ Zamlčel se. Rádost mu plnila prsa, bylo mu sdílnosti třeba.

„A dnes jste si porozuměli?“

„Dnes, Jeníku, tam u toho okénka — přišla z nešpor, a stála tam — má mne ráda, Jeníku, a snad —“

„Za rok půjdeme tobě na svatbu.“

Toník zářícím okem pohlédl na svého kamaráda. „Tu neb žádnou!“ ozvalo se mu v srdci.

Blažení hoši se rozešli. Jaké asi byly jejich sny?

Měsíček posílal jasné své paprsky po tiché padolině, a jeden z nich prodral se hustým olšovým k okénku malinami stíněnému. Vykreslil na podlahu komůrky jasný jeho obraz a i keř malinový na něm nastínil. Pak loudil se k posteli, kde dřímala

Justyna. Tváře její se rděly, kolem čela splývaly bohaté prameny černých vlasů. Usmívala se. Vnitro její nebylo radostí tak rozbouřeno, aby zabraňovalo oku ke spánku se zavřít. Měla milého, zdálo se jí o něm. Šla s ním k oltáři, byla hlučná svatba, slyšela svatební muziku.

Můj Bože, ty sny dívky a mládence! Růže rozkvétající v políbení jarního slunce, jež rosu na nich se houpající mění v diamanty.

Byla měsíčná, tichá noc; řeka v lesklém rouchu paprsků šuměla šerým olším divné pověsti. Temné na stráních lesy mlčely. Ze vsi zněla muzika slabě, tiše a umírala tichnoucím, sladkým zvukem v mlhavých horách.

Spanilá noc na vsi!

VI.

Karásková nyní teprve byla jista. To nebylo jen tak. Toník byl teď den co den u nich, a kdyby jen se tam ukázati, kdyby jen tam se otočit měl. Obvykle se ptal, je-li dědeček doma, ale vždycky přišel, když byl stařec odešel. Postál nebo poseděl, chtěje čekat, někdy čekal dosti dlouho. Justa věděla už, proč tak trpělivě čeká. Bůh ví, jak se to stalo, ale ten hoch byl očarován, byl zrovna slepý.

Už to i jeho rodiče poznali a neptali se víc, proč se tak změnil. Mrzelo je to, pro takové dťouče by nemusil na celý svět zapomínat; pomyslili, že by ji chtěl uvést k nim do chalupy; Justa se jim ne-

líbila, byla vážnému Splavskému příliš veselá, příliš velký divous, a do práce se podle nich také tuze nehnala. A pak byla taková parádnice, a stará ji v tom ještě podporovala; bylať v neděli samý fábor, samé krajky jako dcera svobodníkova. Ta by do naší chalupy nebyla, myslili si, ta by brzo rozprávila, co jsme vyklopotili. Dali to Toníkovi na jevo, že je to netěší, že tam pořád za ní chodí. Jemu zas ani nenapadlo, že by kdo proti Justě mohl něco mít. Snad mně jí nepřejou. Ale tu nebo žádnou! A v tichém Toníku probouzel se vzdor. Už i o dědečkovi Karásková tu a tam před ním slovíčko prohodila, a on se neodvážil se ho zastat, mlčel k vůli Justě. Ba zapomínal na stařečka, netěšila ho už jeho řeč, když Justa nebyla přítomna. Láska k ní utlumila všechny jiné city v jeho srdci. —

U Karásků se začalo jaksi stmívat. Karásková se již před starcem netajila, že jí jest obtížný. V ledačem ho zkracovala. Ani jídlo nebývalo jako jindy, bylo chudší. Ale dědeček poznal, že umí jeho snacha po straně strojit; mlčel, těžce však to nesl, že ve vlastním domě jest jako z milosti. Jen svému sousedu si postěžoval.

„A jak ta Justyna?“

„Eh, děvče, děvče, a stará ji ještě kazí!“

„To by měl Toník pěknou tchýni,“ myslil si Splavský.

Ve svátek Nanebevzetí Panny Marie odpoledne přišel ke Splavským Jeník s tátou a dvěma strýci o slovo. Mařenka červenajíc se svolila a staří také.

Jeník byl řádný hoch, a tatík mu postoupil chalupu. Dohodli se ve všem, a když už Mařena byla Jeníkovou, zaslzela i stará Splavská.

Toho odpoledne bylo u Splavských jasno a veselo. Sousedé zasedli za stůl, poslali pro starého Karáska, jenž v takové družné společnosti okřál. Jeník seděl s Mařenkou. Toník byl také veselejší než jindy, ale přec ho půda pod nohama pálila. Často pohlédl oknem ven na druhý břeh. Věděl, že Karásková šla do vsi, že Justyna je samotinká doma. Viděl ji v nedělní sukničce u otevřeného okna, viděl, jak slunce podlahu a stěny zlatí a na ně chvějící se stíny listů stromů venku šumících kreslí. Sedl si k ní, zadíval se do temných očí.

„Aj, aj, Toníku, tys se zamyslíš. To jistě přemýšlíš o svých námluvách,“ povídal strýček Jeníkův od stolu, kde popíjeli a jedli. Toník se zabrabenčil.

Tak to bylo s ním pořád, ani bychom nevěřili, že si tak člověk může druhého zamilovat.

V sobotu před svatým Bartolomějem navečer sešla se Mařena s Justou u řeky.

„Tedy se přistroj zítra, Justo!“

„A kam?“

„Na Chudobu; víš, jak jsme tuhle u cihelny o tom mluvili?“

„A půjdou hoši s námi?“

„Toť, snad.“

Měli jste Justu druhého dne vidět, jak se napařila, byla jako růžička. Mařena v neděli odpoledne

po obědě již na ni čekala s Toníkem na rovince. Přišel Jeník a šli.

Když Justa šla na rovinku kolem Splavských, volala Splavská muže.

„Ty starý, jen se podívej na to fintidlo!“

Splavský se zamračil. „Tonda je celý popleten.“

Mládež zapomněla na přísné, mračivé rodiče. Vesele kráčeli stezkou po výšině nahoře nade vsí. Zacházeli si vlastně, ale Justa chtěla Rybnického němého a statek zblízka vidět. „Jen jestli ho uvidíme!“

Pilně vyhlížela, ale dosud nikdo se neobjevil. Za nedělního odpoledne byl statek jako vymřelý. Rybnických odešel do vsi i čeládka. Jen hospodyně byla asi s děvečkou doma poklimujíc nebo vlasy rozčesávajíc.

Slunce srpnové pálilo, vše bylo ticho; listí javorů kolem statku stojících sotva si někdy oddechlo.

„A neudělá nám nic? Teď — vidíš, tam něco za křovím u javoru se mihlo — černý klobouk — teď!“ Justa se chytla Toníkovy ruky.

Ze stínu vystoupil velký, štíhlý mladík ve svátečním oděvu. Klobouk černý měl směle na stranu, byl bez kazajky. Bělost širokých rukávů u košile odrážela se od černé atlasové vesty, mající za knoflíky malé stříbrňáky. Stříbrné řetízky třpytily se na ní. Límeček košile, přehrnutý přes červený šátek, byl vyšívaný. Na štíhlých nohou měl černé brslenky a vysoké po kolena sahající bunclovky. Ruce maje

na zádech skříženy vesele si hvízdal. To nebyl Rybnických němý!

Všichni se zastavili, Justa se začervenala.

„Kam, panenky, kam?“ ptal se jonák usmívaje se.

„Ale, Václave, ani jsem tě nemohl poznat. Kde jsi se tu vzal?“ ptal se Jeník ruku mu podávaje.

„Kdo by se byl nadál!“ pravil Antonín.

„Jsem už ze dvora pryč, zůstanu teď doma. Přišel jsem včera večer. A kam jdete? Do Čermy na pout?“

„To ne, ale zastavíme se tam také.“

„U muziky. Nu, Mařenko nevěsto, slyšel jsem, slyšel. To si naposled na svobodě zatančíš. A ty?“ obrátil se k Justě. „Neznáme se ještě, ale u muziky se seznámíme.“

„Netančím.“

Václav Rybnických se zasmál. Jeník mu vše vysvětlil.

„Ah, to nic není; nebožtíku strýci tím neuškodíš, on by se ještě potěšil.“

Toník nutil k odchodu.

„Tedy se v Čermné uvidíme!“ volal za nimi Václav. Díval se dlouho za odcházejícími, zrak jeho sledoval Justu, jež lehýnkým krokem po mezi kráčela. Už zapomněla, že chtěla vidět němého; vyptávala se zvědavě, kdo ten synek pod javory byl.

„Je to Rybnického syn Václav; byl dvě leta skoro u strýce, co jest šafářem v dubenském dvoře. Starý ho tam dal k svému bratranci, aby se něčemu přiučil.“

„Myslím,“ pravil Jeník, „že si hleděl více muzik a veselých kousků. To je kopa, ten není po starém Rybnickém.“

„Ale je to hezký chlapík. Jak mu to slušelo!“ dodala Justa.

Toník se zamračil, všecka veselost s něho spadla, ani nevěděl proč.

Přišli k dubu, hoši smekli před obrazem Panny Marie Vamberžické a dívky se požehnaly křížem.

Dolina, kde se rybník druhdy rozléval, byla porostlá hustou travou v záři slunce se lesknoucí. Nakloněný starý dub vrhal dlouhý stín přes břeh dolů. Kolem bylo cítit libý dech mateřídoušky. Stáli tam chvíli vzpomínajíce na utopené dívky, pak zas kráčeli ke hranicím.

„Zastavíme se u muziky?“ tázala se Justa.

Toník kývl jen hlavou a podíval se na ni.

Teď kráčejí po stráni nahoru, zmizeli v lese, přejdou a přijdou do Slezska.

V Prusích v lázních chudobských bylo hlučno a veselo. Justa se nemohla dost vynadívát na tu krásu. Páni a paní v divných šatech dle divné mody, hosté z daleka procházeli se stezičkami, kolem nichž krásné kvetly květiny. Uprostřed prostranství stromy, keři a květinami porostlého, stál stánek, pod nímž hrálo mnoho hudebníků. Dlouho poslouchali vesničané ty krásné zvuky. Jeník muzikant chválil muziku. „Ale což, my bychom také tak zahráli a snad lépe, jen kdybychom nástroje měli a čas. Když celý den v tom leží, toť —“

Napili se kyselé vody, která šumíc ve stráni jako-by se vařila; přikusovali perník a schovali ho několik kousků domů. Bylo tu dost krámů, Mařena si koupila několik sklenic; bylať nevěstou. Rozdělili je mezi sebe, aby je lépe před pomeznými strážníky ukryti mohli.

Když slunce na dráze své sestupovati počalo, měli se k odchodu. Justa už sama nutkala, ačkoli se jí na Chudobě velmi líbilo. „Musíme se ještě zastavit v Čermě u muziky.“

Zas jako by se to Antonína nemile dotklo.

„Dnes si skočíme, Antoníne, vid'š? Však oni to Jeník a Mařena neřeknou, a ty také ne, vid'š?“ Usmála se na něj tak pěkně a zavěsila se mu na ruku.

Když Tondík a Jeník s děvčaty k hospodě čermenské přišli, bylo tam již hlučno; hudba, výskot, křik zaznívaly otevřenými okny. Vtlačili se tam. Zazněla píseň, Justyně se zaleskly oči, usmála se na Antonína, jenž objal štíhlé její tělo, a již byli v kole. Za nimi Jeník s Mařenou. Dnes teprva poznal Tondík, jaká to radost míti děvče v náručí, tisknout je k svému ňadru. Jak uměla Justyna tančit! Jako pírkó byla v jeho náručí. Tančil po celou písničku.

Sotva se postavila Justa mezi dívky, již se k ní přitočil Václav Rybnických a podával děvčatům pít. Justa sotva omočila rty, musila ještě jednou sklenici přihnout. Požádal svou novou známou za tanec. Kývla vesele hlavou, ale již tu stál Toník,

jenž byl pro pivo odešel. Usmívala se na něj, když ji Václav bral k tanci. Muzika spustila, v tom šum po hospodě panující stal se hlasitějším, zaznělo klení, výkřiky, a již se tam hoši hrnuli. Hudebníci hráli dál, chtějíce hluk přehlušit, ale zakřikli je; umkli.

Hoši se kolem kupili již na strany se stavíce; tušili něco, taková bouřka přicházívá znenadání; v koutku kdesi se zrodí a již zachvátí celou hospodu. I Václav přiskočil.

Marně namáhal se hospodský je roztrhnout. Láli sobě víc, již voják pěst pozdvihl, v tom mu někdo ťal zezadu tak do hlavy, až mu čapka slítla do prachu. Zarděl se do temna, vytasil krátkou šavli, krajané se ho ujali, a už byl chumáč. Šavle cinkla na podlaze, za ní převalil se voják — hluk, křik, klení, cinkot sklenic a praskání skla a stolic. Bylo vidět Václava Rybnických, jak okolo sebe máchá, povaluje; byl bledý zlostí.

Mařena s Justou hochy zdržovaly. Ustrašeně hleděly na ten hrozný chumáč a tlačily se bázlivě ke dveřím.

Hoši se nedali již držet. „Jděte ven a tam čekejte, my za vámi přijdem.“

„Václavovi jde zle,“ šeptala Justa.

„Jděte, jděte, nic se nestane!“

A již vrhli se Antonín s Jeníkem ve vřavu bitevní. To pomohlo; čtyři silné ruce poříčských synků, jimž „pořezanci“ přezdívali, rozhodly. Chumáč se tlačil ze středu světnice k oknům, sklo zacinklo, něco

se v oknech mihlo — již lítali ven. Arci mnohá tu padla rána, mnohá kapka krve vytekla, ale vyhráli, aspoň se bude povídat: „Tenkrát Češi vyhráli!“

Děvčata stála venku v bázni čekající. Tu vyletěli ti oknem, jiní dveřmi prchali. Dívky leknuvše se prchly jak poplašené holubice.

Toník v pranici oddělil se od Jeníka; vyšel ven, děvčata však nenašel. Obešed hospodu uzřel Justu pod starou hruškou. Hledali Mařenu, Jeníka, oba byli ti tam.

„To se už našli, šli napřed; půjdeme za nimi.“

„Nestalo se ti nic ani Jeníkovi?“

Toník se usmál kroutě hlavou, cítil ale dobře, jak ho levé ramě pálí.

„A Rybnických?“

„No, malinké se nepočítají, ale větší také nedostal.“

Šli k domovu.

Později vyšel Václav maje šaty i řetízek u hodiček potrhány. Klobouk nenašel. Za ním hrnuli se ostatní Češi. Zůstali v hromadě, kdo ví, zdali ti někde nečíhají.

„Dali jsme jim!“ těšili se hoši. V duchu se však Václav zlobil. „Tak jsem se těšil,“ hučel. „Hrom do té pranice!“

Toník kráčel s Justou sám a sám. Přešli hranice, lesy již minuli a octli se na poříčských polích. Toník volil kratší cestu, nepůjdou kolem starého dubu a statku Rybnických. Byla vlažná, hvězdnatá noc.

Tiše kráčeli po měkkých mezích, vše spalo, jen někdy rozdechl větřík dosud stojící oves.

Toníkovi počalo být volněji. Zapomněl na muziku, hluk a kamarády, vedl Justu za ruku. Cítil, jako by jiskra z její ruky přelétla do jeho a odtud bleskem k srdci. Zachvělo se, bylo mu blaze. Zastavil se; pohlédl kolem sebe, pohlédl na Justu, jež na něj upřela své černé oči. Tvář její zdála se být ubledlou, ale vroubena byla havraními vlasy. Byla krásná.

„Co je, Toníku?“

„Vzpomněl jsem si, že dnes je taková noc jako tenkrát — víš? Tam u okénka, Justynko!“ Tiskl její ruku, položil ji na svá prsa, blíž a blíže ji vinul. „Justynko!“ šeptal.

Ona se usmála a pozvedla k němu tvář. Teď teprva se odvážil, naklonil hlavu svou a políbil její rty. Chvěl se blažeností — kráčeli zas dál.

„Justynko, brzo bude mít Jeník svatbu, budu mu za mládka; neodřekneš mně, půjdeš se mnou za družici?“

„Ale vaši to nepovolí!?“ řekla Justyna zpytavě naň hledíc.

Toník se začervenál. Tedy už ona to ví, neb se domýšlí, že jeho rodiče mu ji neschvalují!

„Což naši! Neříkal bych ti, kdyby —“ Ale ještě se nikoho nebyl ptal. „Půjdeš?“

Justa kývla hlavou.

„Teď budeš mou družičkou a pak —“ Opět se zastavil a chopiv ji za ruce hleděl jí do tváře. „A pak mou ženou!“ zašeptal vroucně.

Ona sklopila hlavu usmívajíc se. Bůh ví, kde se to v něm vzalo. Mluvil cestou tak vroucně, slovo za slovem proudilo se pěkně, hovořil o manželství.

„A vaši?“ zeptala se Justa a zas tak divně se na něj podívala. Cítila sama, a tetka jí to také svěřila, že Splavským se nelíbí.

„Svolí, musí svolit!“ zvolal Toník rozhodně. V tomto okamžiku rozechvění byl by vzdoroval celému světu.

Přišli na rovinku. Ve spánku pohřížené břízy klonily své hlavy. Nyní viděli v údolí ves, která prve po planině kráčejícím byla zastřena. Spala. I chaloupky dole byly tichy, šeré olše rozkládaly své koruny nad řekou, a zdálo se, že pojí se v jednu. Temně zazníval hukot řeky.

Toník se zastavil.

„A budeš mně vždycky, Justyno, věrná?“

„Proč se ptáš?“

„Vidíš, mám tě tak rád, že se o tebe bojím. Kdybych tě měl ztratit, nevím, co bych udělal.“

„Ale bloudku, čeho se bojíš?“ A Justyna se usmívala.

„Justyno, slib mně, učiňme si slib, že si do smrti věrni budeme.“

„Antoníne, já ti věřím, a ty mně můžeš také věřit.“

„Ó, slib mně, slib; budu pokojnějším. Což mně nemáš ráda?“

Justa pohlédla na Antonína, jenž drže čapku v levici stál tu s vlajícími vlasy. Oči jeho divně zářily. Jako bleskem kmitla se jí duší postava Václava Rybnických.

„Ty mě nemáš ráda!“ zvolal vášnivě Antonín.

„Mám!“ a uchopila jeho ruku.

Antonín zdvihl pravici do výše, oči jeho hleděly na velkou, jasnou hvězdu, jež nad protějším lesem zářila.

„Přisahám, že až do smrti tě, Justynko, budu mít rád, a že tobě věrným zůstanu až do hrobu tmavého.“

Justyna se zachvěla, zdvihla pravici svou: „Přisahám!“

Toník ji prudce objal a zlíbal jí čelo, ústa. „Budeme šťastni!“

Sestoupili s rovinky, doprovodil ji na lávku, kdež ji naposledy na dobrou noc políbil.

Justa ulehnuvši byla znepokojena. „Tos neměla dělat,“ říkalo jí něco v nitru. „A co!“ usmála se po chvíli a pohroužila hlavu svou do podhlavničky.

Toník byl spokojen a blažen. Justa ho miluje a slíbila mu, že věrnost zachová. Sladce usnul. —

Bylo po žních, od lesů vál již studený vítr přes holá pole a posečené louky, kde skotáci k sobě se krčíce ohně rozdělávali. Žlutavé listí padalo s buků i s ovocných stromů, na nichž ovoce dozrávalo. Nebe bylo ještě jasné a modré, slunko dosud zářilo,

ale paprsky jeho byly chladnější, a studené větry mocnější než ony. Dechem jich chvělo se babí léto.

U Splavských bylo jasno a teplo; stav umkl, nikdo nepoháněl člunek, holé brdo viselo nehnutě. Lampa, která jindy nad stavem visela, ozařovala u stropu jsouc zavěšena vydrhnutý stůl, kolem něhož Mařenka, Justa, Antonín a některé ještě dívky ze vsi seděli. Splavský přecházel po světnici, obličej jeho byl jasný; často se zastavil u stolu, kde veselý smích a hovor zazníval. Pletli tam věnečky a strojíli livraje k zítřejším svatbám. Stará Splavská šukala u kamen. Vše bylo vydrhnuto, stěny vybíleny, podlaha umyta, pro dnes slamou posypána, aby se nezašlapala. Nádobí v síni bylo bílé jako sníh, železné obruče se skvěly jako stříbro. Jak by nemělo být vše spořádáno, vyklizeno — zítra přijdou hosté, svatebníci!

U stolu bylo veselo, nejveselejší ze všech byla Justa, bude zítra Toníkovou družicí. Neradi to u Splavských slyšeli, ale nechtěli kazit radost, dobrou vůli se sousedkou. Byli k ní přívětivi, Toník byl blažen.

Na starých hodinách ukazovala ručička desátou. Najednou všichni umkli, ale ihned zavýskli, zahlučeli. Venku pod okny zazněla hudba, zahráli zvučný pochod. Muzikanti zahráli nevěstě svého kamaráda. Hráli, na chvíli umkli a zase spustili skočnou. Děvčatům zářily oči, nevěsta Mařenka se usmívala.

Když přehráli hudebníci několik kousků, pozval je Splavský do světnice. Splavská snesla, co měla, pili, přikusovali čerstvě napečené koláče. Bylo veselo, hlučno. Po jedenácté odešli.

Odešly i družičky, ještě Splavská tu a tam něco strojila, pak shasila světlo. V chalupě bylo ticho, ale v komoře dlouho ještě bděla Mařenka nevěsta. Když ji matka ráno budila, zdálo se jí, že jen chvílenku si zdřímala, spalať tak sladce.

Již byla přistrojena, již přivedl si Tondík Justu; byla krásná v tom svatebním obleku. Jak jí slušel zelený věnec s bílými kvítky na černých pěkně spletených vlasech! Připjala Antonínovi na prsa a za klobouk větvičku rozmariny s pestrým fáborem; přichystala takové i mládencům, kteří se ženichem přijít měli.

Starý Karásek byl ve svém svátečním kabátě s brymburáky, i jeho snacha byla na svatbách.

Často vyšla Splavská na zásep, vyhlížejíc na silnici, odkud svatebníci měli přijít.

Konečně zazněly zvuky hudby, na silnici se ukázali ženich se svou družinou. Nevěsta vklouzla do komory; Splavský, jenž dosud byl beze všeho, oblekl kabát, a stará mu ještě urovnala černý hedvábný šátek na krku. A již tu jsou, hudba dozněla. Napřed kráčí starý družba Vlach se ženichem. Říká své řeči, jaké při takové příležitosti jsou v obyčeji. Splavský je vítá, prosí, aby vešli. Líbají se svatebčané, jsou veseli. Splavská snáší na stůl, sousedka jí pomáhá.

Nalévají rosolky, podávají koláče a buchty. Justa připíná příšlým mládencům livraje.

Vyvedou nevěstu; ona klopí zrak, červená se.

Splavské se zalívají oči. Pak staví družba dvě židle doprostřed sednice, na pravé usedl Splavský, na levé jeho žena. Ženich znovu prosí o nevěstu, a aby ho přijali za syna. Klekne, a rodiče mu žehnají, dělajíce mu na hlavě tři křížky. Teď kleká nevěsta a odřikává řeč, kterou jí byl před týdnem družba dal. Potajmu se jí byla naučila. Děkuje svým rodičům za všechna dobrodiní, za pečlivé vychování, připomenula, že se jí co sirotka ujali. Plakala mezi řečí, často musila pro pláč ustati. Splavská, družičky a ženy pláčou, mužským se kalí oči. Splavský žehná své dceři hlasitě, dělá jí křížky na pěkně učesané hlavě. Mařenka mu líbá ruce i kolena, taktéž matce jí žehnající. Ta ji objala, hojné slzy prolévající.

A nyní spánembohem jdou do kostela. Napřed družba s nevěstou, za ním ženich s Justou. Z kostela již povede svou ženu, a Toník půjde s Justynou. Za nimi ostatní mládenci s družičkami, pak staří, kmotři a kmotry. Hudba spustila.

„Pěknou prokazují čest svému kamarádu,“ chválili vzadu muzikanty.

Po oddavkách byl oběd u ženicha. Hodovali, pili, házeli po ženichu a nevěstě i po družičkách mandlemi, cukrovím i hrachem, družba prováděl své šprýmy a říkání, sbíral dary do kolébky. A když večer nastal, přišla pro ně muzika, a veselý průvod

kráčel do hospody. Předě dveřmi bylo chvojí, svět-nice ozdobena zelenými věnci a řetězy z barevného papíru. U dveří stál hospodský v bílé zástěře, a starý družba Vlach ho pěknou řečí prosil, „aby, poněvadž novomanželé místností nemají, laskavě popřál pánům svatebníkům při tanečku se povyrazit a potěšit.“

Když průvod vstoupil, spustila hudba intrádu, a hned nato vážný „taič“. Družba předtančil s nevěstou celou písničku, pak šel s ní ženich, mládenci a ostatní k tanci. Bylo veselo, hlučno.

Přišel i starý Karásek, jenž odpoledne při hostině družbu statně řečí svou podporoval. Do dávných, minulých časů se pohřížil a mnohou z nich veselou historkou hosti potěšil. Teď zasedl k sousedům, jichž nohy již pro tanec nebyly.

Mládež byla však veselejší, Toník nikdy nebyl tak vesel, tak rozehřát. Tančil a tančil, nejvíc ale s Justou. Té se ve veselosti nikdo nevyrovnal.

Již k půlnoci se chýlilo, Toník se ven vytratil a před ním Justa; našel ji před hospodou — s jiným. Byl to Václav Rybnických, jenž právě také přišel se podívat a náhodou zastihl Justu venku před lipkou. Toníkem to trhlo; viděl Václava se usmívajícího, viděl, jak poklepává Justě na rameno. Pozdravil se s Toníkem a vesele odešel do hospody.

„Co ten — ?“ zahučel Toník mrzutě.

„Snad se nezlobíš?“ smála se Justa pohlížejíc mu do očí.

„Justynko, ty ani nevíš —“ Nedořekl. Tmavá velká postava stanula nedaleko, najednou vzkřikla

divoce a mávala holí. Justa se zděsila a tulila se k Toníkovi, jenž ji objal.

„Nelekej se, toť Rybnických němý, Václavův strýc.“

Teď ho viděla dobře, záře z hospody padala mu do tváře. Byla hnědá, vráskovitá, zpod klobouku do týla stlačeného padaly do čela temné vlasy. Oči jiskřily jako uhlí.

„Pojď, pojď, Toníku!“ šeptala Justa.

„Neboj se, nic neudělá.“

Zamával holí a ještě jednou zakřičel, pak zase zmizel, po vsi dolů kráčeje.

„Teda to byl on, jde z něho hrůza!“

„Slyšel muziku, viděl radost, a to se mu protiví. Viděl mne s tebou, snad si vzpomněl na svou Verunku.“

„Chudák!“ zašeptala Justa.

Již ji družičky hledaly. Nastalo čepení, a musila být při tom. Družičky a ženy odvedly nevěstu do komory, tam zpívající sňaly jí věneček s hlavy na znamení, že přestává býti svobodnou dívkou. Justa jí uvázala nový šátek, jak ho ženy nosívají. Běda mužskému, který by se byl do komory dostal, byl by jejich a musil by se vyplatit. Pak vyběhly do světnice, nevěsta převlečena s šátkem na hlavě tančila s Justou, ženské ostatní pospolu.

*„Už je to uděláno,
už je to hotovo!“*

zpívaly. Mužští nesměli tančit.

Karásek brzo potom odešel, byl již sláb, a dřímota ho přemáhala. Přišel k své chalupě uzřel na lávce nad řekou temnou postavu, poznal Benu Rybnických. Povzdechl, vzpomněl na své zemřelé, vzpomínal, jak teď to s ním je; přišly mu na mysl řeči, které byl nedávno slyšel.

Uložil starostlivou hlavu svou. Ze vsi zněla veselá píseň.

Svatebčané veselili se až do rána. Svítalo, když šel Toník s družičkou domů. Mnoho nemluvil, radoval se pořád, byl blažen u své Justy, až přišel ten větroplach Rybnických Václav. Dal se do tance, a jinak se uměl zatočit v kole než on; prudce, divoce rejdil, a Toník upozoroval, že Justa se usmívá, že oči jí jen hrajou. A jak šprýmoval! Ale což, jaké starosti, Justa jest jeho, vždyť tam na rovince — těšil se tak, ale přec ho něco tížilo, přece se úplně nepotěšil.

VII.

Než studená přišla zima, odstěhovali Mařenku k mladému muži nahoru do vsi. Nešla do ciziny, daleký kraj nedělil ji od té chaloupky, jež se jí stala rodnou, a zaplakala ona i matka Splavská, když s Bohem dávala.

Chaloupka Jeníkova byla opravena, světnice vybílena, a do přistavěné světničky odstěhoval se jeho otec na „výměnek“. Mařenka si vše spořádala, za-

věsila nové obrázky do rohu nad stůl, vše bylo čistotné, útulné.

A když mlha padol pokryla, a večer od hor a lesů se přiloudav zastínil jim světničku, když vítr rozpustilý a studený o okénka se opíral a po nich sněhem házel, sedávala Mařenka s mužem Jeníkem; naslouchali, jak oheň v zelených kamnech vesele praskal, dívali se, jak rudou vrhal zář na stěnu, zapomněli, že venku mráz a vichr; u nich bylo jaro. Tu často také přišel k nim se potěšit Antoš, okřál u nich, zvláště když tam přišla Justa na přástvu. Tu tichá jindy světlice oživla. Do černého svícnu zastrčili několik loučí, ke kamnům usedli rodiče Jeníkovi, kteří se přišli na tu mládež podívat, Mařena se s nimi tuze dobře snášela. Mařena a Justa chytly kolovraty, Jeník dělal kordinou z borových špalků, které na peci vysušil, louče, a Tondík přisedl k Justě.

Povídali si, brzo ten brzo onen, ženské zanotovaly, jak „Osiřelo dítě o půl druhém letě“, aneb jak „Matouš zabil Majdalenku“ a jiné smutné i veselé písně. Toník pak doprovázel Justu domů.

Arci každého dne ty přástvy nebyly, Toník musil dělat pěkně do noci za stavem a nezbylo mu času na toulku. Ostatně starý Splavský to tuze rád neviděl, že chodil k Jeníkovi, a to proto, poněvadž se tam „slízal“ s tou krajačkou. Někdy Toníkovi bylo večer za stavem divně, když pomyslí, že Justa jest na přástvě, a on jí nemůže doprovodit.

Někdy zas mohl a vybídl Justu, aby také šla, ale tu se ona zas vymlouvala tím a oním a nešla. Pak měl Tondík celý večer zkažený. Zima byla mu smutna. Do sousedství málokdy přišel, tam nepředli dobrou spolu přízi.

Bylo to tak. Karásek po pohřbu syna tu a tam zaslechl, že by se jeho snacha vdávala, a jmenovali mu zrovna také ženichy, on však tomu nevěřil, za klep to maje. Nevšiml si toho, že Karásková častěji do vsi vycházela k sousedkám, že častěji se ve stavení zastavila ta neb ona baba, s kterou pak vyjednávala. Ale když pak častěji viděl vdovce ze vsi Klusáčka, jemuž přezdívali „Serafínek“, chalupu obcházeti, když i jednou z cihelny se navrátiv ve světnici ho zastihl, tu počal věřit a žádal vysvětlení. Ptal se mírně své snachy, zdali to pravda jest, co se povídá, a co tady Serafínek chtěl. Ale když mu pánovitá žena poněkud prudce odpovídala, rozhněval se dobrý kmet; slovo dalo slovo, a když Karásková vyslovila, že on jí nemá co poroučet a že se k vůli němu třeba třikrát vdá, zřekl se jí stařec. Nevypudil ji ze stavení, jak by byl mohl, sám se do světničky odstěhoval.

Bylo nyní smutno v chalupě Karáskově. Byl sám, a jen v sousedství u Splavských se potěšil. Tam si často zašel, tam ztrávil mnohdy celý večer neb odpoledne. Splavský již dříve neměl sousedku v lásce, co slyšel, že Karáska sužuje, a teď teprva se na ni rozhněval.

„Mohla by myslet na růženec a ne na vdavky; chtěla by toho lakomce Serafínka přivést do chalupy, kterou si starý vymozolil. Ať mně k nim už nejdeš, Tondíku, to ti povídám!“

A Tondík skutečně nesměl. Báł se, že Karásková zapoví Justě chodit na přástvu k Mařeně do vsi, ale zmýlil se. Věděla, že to u Splavských neradi vidí, že je to zlobí, že Tonda chodí za Justou; proto jí v ničem nezbraňovala, ano zvala Antonína, když ho potkala, aby k nim přišel. On slíbil a skutečně tajně tam vklouzl.

Když Mařena někdy rodiče své navštívila, stěžovala si jí matka na Tondu, že je celý slepý za divokou Justou a že si nechce dát říci.

„S tou holkou bude nešťasten,“ říkávala. „Ona je do světa a ráda se ohlídne po jiných, není nic stálá. A jakou by přinesla pomoc? Všecko by rozházela.“

Tondík byl nešťasten. Rodiče mu bránili, a už i sestra počala mu jeho lásku vymlouvat. Justu teď málokdy viděl a málokdy s ní mluvil.

Jednou si tam zas navečer zašel. Nemohl odolat, musel jí vidět, musel s ní pohovořit. Vykradl se z chalupy a nechal stav stavem. Seděl s ní u stolu, Karásková byla u kamen. Uchopil Justyninu ruku, šeptal, stěžoval si, že jí málo vidí, a že ona je k němu jinačí, že asi tak nemyslí jako jindy. Ona byla málomluvná, odbývala ho. Nevěděl, že ho chce jen dráždit. Zarmoucen odcházel. V síni potkal starého Karáška, jenž vyšel ze své světničky.

„Toníku, Toníku! Ty na mne zapomínáš.“

„I ne, dědečku,“ a chtěl odejít.

„Neutíkej, něco ti povím. Myslím to upřímně s tebou, nevěř tomu děvčeti, dej si pozor!“

„Co to povídáte? Víte něco?“

„Nic, nic, ale dej si pozor!“

Toník znepokojen chtěl se ho znova ptáti, ale slovo mu zůstalo na rtech.

„Kde se zas touláš? Pořád musíš být u —“ Přísný hlas nedomluvil. Byl to starý Splavský, který zpozorovav, kam Tondík asi odešel, se rozběhl, aby ho zkrátka odvedl.

Tondík leknutím se začervenál. Báł se, aby Justa nevyšla ven, aby neviděla, jak ho otec od ní odvádí.

„Byl u mne,“ pravil Karásek, aby hoča ušetřil. Splavský ho odvedl domů a tam teprva mu pověděl. Vyložil mu, co na té pometlici má, že s ní bude nešťasten; nemá prý ani groše a je to taková chudá pýcha. On že dostane holku jinačí.

V tichém Antonínu vzbudil se hněv. „Proč mně jí nepřejí, proč? Není bohata, ale já ji mám rád; to není její vina, že jest chuda.“ Neodvážil se odmlouvat, pevně si však umínil, že neustoupí. —

Přiblížily se vánoce. Den před Štědrým večerem vyšel Tondík do městečka, aby tam ledacos vyřídil. Mimo jiné chtěl koupiti nějakou rosolku za své ustrádané peníze, neboť dnes slavila se „dlouhá noc“.

Noc před Štědrým dnem bývá v horách hlučná. Sejdou se děvčata v určitém statku nebo chalupě ku přástvě. Jsou-li zámožnější, upekou buchty, koláče i maso, uvaří kávu. Za nimi přijdou hoši. Když byli popřadli, napovídali a pozpívali, sednou k jídlu. Hoši pak vytasí se lahvemi dobré kořalky, někdy také vína. Veselí se vespolek, zpívají a šprýmují.

Justa slíbila Tondíkovi, že dnes na dlouhou noc přijde k Mařeně. Těšil se na to velice. Dlouho již nebyla jeho milá u jeho sestry, a dlouho tomu, co s ní déle a upřímně pohovořil.

Statně vykračoval po vsi dosud tiché, ani človíčka nebyl dosud potkal. Avšak tam někdo proti němu kráčí rychlými kroky. Ah, to poříčský němý. Nepotěšil se Antonín, neboť nebylo to příliš příznivé znamení; vzpomněl si přitom na Václava Rybnického. Však což! Justa přijde, ať si doma říkají co chtějí, on se zas potěší.

A již tichý nastával večer, mlha sklonila se na údolí, ze šedého nebe padal tiše sníh. Lesy kolem temné byly jako mrtvé, hory zahalily čela svá. Po vsi rozsvěcovali. Temný byl a smutný zimní večer. Antonín byl již u Koletů, čekal netrpělivě. Chvilé za chvílí mýjela, a Justa nepřicházela. Konečně zabušil někdo venku na dveře. Závora klapla, mráz nadýchal do světnice, a vstoupil starý Karásek v černém plášti.

„Vidíte, chaso, stýskalo se mně po vás, a rád bych také slavil dlouhou noc.“

„Vítáme vás, vítáme; ale bude málo děvčat, abyste si mohl nějakou nevěstu vybrat.“

„Však ona si pro mne ta Starkovská*) brzo sama přijde.“

Antonín zpytavě na dědečka pohleděl. Justa slíbila, že přijde později; proč on přišel? Snad aby na něj pozor dával? Beztoho mu dědeček Justu nepřeje. Zamilovaný ve všem něco najde.

„Povím vám novinu,“ začal dědeček, když byl plášť odloživ u kamen si sedl. „O němém Rybnických.“

„Co se stalo, co?“ tázali se všichni najednou.

„Ba chudák, nešťastným byl od mladosti. V Raketníku na kopci měl kupec z městečka koupené dlouhé dříví, Rybnický mu je měl odvézt. I napadlo němému odpoledne, aby je dnes odvezl. Co si jednou zamane, to mu nikdo nevymluví. Zapřáhl koně do saní, houkl na čeledína a jeli. Dříví leželo na kopcích, co se táhnou od Raketníka. Pod příkrou strání nechali saně a sami se drápali s koňmi do kopce. Šťastně tam vylezli; němý vyhlídl si ohromnou jedli, tu chtěl nejprve stáhnout. Pacholek mu dost vymlouval, že jsou na ni slabí, že s ní nic nesvedou; ale co, chudák myslil si: „Jsem silák, však my ji zmůžeme.“ Otočili konec řetězem, přidělali ho k váhám, opratě musil vzít čeledín, Bena se chopil toporu. Viděli-li jste kdy klády s příkré stráně stahovat, řeknete,

*) Smrt.

že tu jde každý krok o život. Koně trhli, němý toporem zadržoval kládu, aby zadním koncem se nesmekla a koně a lidi s sebou nestrhla. Koně udělají několik kroků, musí se zas zastavit, pak táhnou zas několik kroků, a tak to jde, až po velkém namáhání dostanou dřevo dolů. Kus to šlo dobře, mladí koně se sice lekali a frkali; zas se zastavili, v tom vykřikl němý. Chtěl pacholkovi poručit, aby zase jel. Však víte, jak umí křičet. Koně se lekli, trhli, kláda se hnula dříve, než Bena se nadál, smekla se a vyrazila mu topor z ruky. Chudák viděl, že jsou v nebezpečení, mžiknutím prý klekl na kolena a chtěl kládu rukama zadržet; ta však měla příliš velký spád, přelítla přes něj a rozdrtila ho.“

Všichni oněměli.

„A co pacholek a koně?“ tázal se po chvíli starý Koleta.

„Těm se nestalo nic; řetězy kolem klády ovinuté nějak povolily, a tak je nemohla strhnout. Jen Bena ubohý to splatil. Místo dříví naložili jeho na saně a teď před chvílkou ho přivezli domů.“

„A jest Bena opravdu mrtev?“

„Ba opravdu, povídal mně to podruh Rybnických, potkal jsem ho na cestě k vám.“

Všichni upřímně posledního Rybnického litovali.

Dlouho ještě hovořili o jeho životě a osudu, až přišli na nynějšího Rybnického a syna jeho Václava. Antonín byl jako na trní, Justa nepřicházela. Když byla řeč o Václavu, nachýlil se starý Kará-

sek k Antonínovi a pošeptal mu do ucha: „Podívej se k Matyskovým.“

Tondík na dědečka tázavě a udiveně pohlédl.

„Jen jdi,“ šeptal stařec znova.

Za chvíli tak Tondík učinil, chvátal, jako by hořelo po vsi, až se u jednoho statku zastavil. Okna byla jasně osvětlena. Nahlédl — ztrnul. Tam mezi děvčaty předoucími uzřel Justu. Viděl, jak se směje, jak zpívá, a nedaleko on — Václav. Odkočil od okna, jako by ho nožem bodl, a strnule hleděl před sebe. Pak se zas podíval do světnice. Ano, toť ona, teď mu připíjí z kalíška, na jeho zdraví. Opřel se o zed. Viděl ji, jak na rovince ruku k přísaze zvedá, jak mu věrnost slibuje. V hlavě mu hučelo. Tedy jest přece taková, jak mu doma o ní říkali.

Viděl, že někdo přichází, i odkvapil z místa, kde takovou pocítil bolest.

Přiběhl pacholek pro Václava, aby šel domů, že strýc Bena je mrtev. „Škoda, tak jsem se těšil,“ bručel zas Václav odcházeje.

Antonína se u Koletů nedočkali.

„Co se mu stalo, že odešel?“ tázali se starostlivě.

„Čekal sem Justu, a ona šla slavit dlouhou noc jinam. Slyšel jsem, jak ji Václav Rybnických na síni vyzýval. Dnes se k nám po prvé přiloudal,“ vysvětlil Karásek.

„Oh, ta hošice!“ zlobil se Jeník.

„Ani bych si nebyla pomyslíla, že je taková. Chudák Tonda.“

„A to ji tak tetka vychovává. Kéž by měl Tondík rozum a nechal toho bláznivého děvčete!“

U Koletů měli zkaženou dlouhou noc. Brzo odešel starý cihlář.

Antonín dlouho obcházel chalupu Karáskovu; chtěl na Justynu vyčkat, aby ji žádal za vysvětlení. Proč mu to Karásek říkal? Ale dobře ví, jak se má chovat, ví, že s ním nemyslila upřímně. Pohlédl do výše. Nebe se bylo vyjasnilo a tisíce hvězd ozařovalo bledým světlem bílý příkrov země. Tam nad černým zasněženým lesem plála hvězda, na kterou byl hleděl, když si na rovince slib učinili.

Justa nešla. Doba ochladila Antonínovo předsevzetí. „To by tak bylo, aby mne oni viděli; však ještě —“ Odcházel po lávce. Voda horská rychle tekoucí byla jen u břehu zamrzla, uprostřed kmítal se černomodrý pruh a v něm obrazy jasných hvězd. Staré olše jako by se zimou chvěly; pozbyly listí bujně zeleného, jen suché ovoce jim zůstalo, a toho si nikdo nevšímal. Vítr si pohvizdoval, smál se stařenám a srážel jim ovoce do studeného sněhu; pak se rozletěl, opřel se do lomenice chalupy a vyváděl. Tam za lomenicí na půdě Tonda si ho však nevšímal, o jiném přemýšlel.

Ve velké světnici u Karásků se téže noci pozdě ozýval hovor. Karásková i Justa již ležely. Byla důležitá věc, a o té musily dříve pohovořit, než usnuly.

„Co asi Tondík říká, žes tam nepřišla? A až se doví, že tam byl Václav. Musíš mu to sama vy-

mluvit a pěkně odprosit; bylo by škoda, kdyby se rozzlobil.“

„Však on to neudělá.“ A Justa zamhouřila oči, dumajíc o dnešní dlouhé noci. Tak se již dlouho nebyla zasmála a veselila jako dnes. Ten Václav by rozesmál mrtvého. A jak jeť hodný!

Tak vzpomínala, až oči se jí zaklížily, až vše to, nač myslila, v příjemný sen se jí vetkalo. Stará už ji marně volala. Zamyslíla se také, ale myšlenky její byly temné.

„Zapověděli mu k nám chodit, jsou proti ní i s tím starým; ale on chodí přec, a kdyby Václav —“ Tu se usmála mstivá žena. „A když ne, také dobře, Tondík nepoleví.“

Byla venku tichá, studená noc. V těch chaloupkách, kde by poutník pokoje hledal, rozechvívaly prsa obyvatelů divné myšlenky. Kde srdce lidské, tam nepokoj! —

VIII.

Dobře Justa věděla, že se Antonín opět smíří; věděla, jakou má nad ním moc. Nepřikradl se arcí druhého dne k nim, ale ona ho sama vyhledala. Potkala se s ním „náhodou“, když šel po večeři na jitřní. Odprosila ho tak pěkně, vymluvila mu, proč ke Koletům na dlouhou noc nepřišla. On odpíral, hněval se na oko, ale v srdci svém byl již usmířen, toužil po smíření. Nadto ho sama odprosila; podal jí ruku, srdečně její tiskna. Byl blažen.

Neudělala by tak, kdyby ho ráda neměla. Nezpozoroval při záři hvězd úsměv na rtech jejích se zjevivší. Po jitřní šel s ní sám a liběji potom spal, než noci předešlé. —

Nastal veselý, divoký masopust. Tondíkovi to bylo jindy jedno, ale letos se zaradoval. Mohl aspoň teď často Justu u muzik vidět, s ní mluvit a zatančit. Doma ho hlídali, nadělali hned mnoho řeči, když ho přistihli, že byl u sousedů. Není radosti bez pelyňku.

U muzik býval také Václav Rybnických a ten si tam tuze vesele počíнал. Zamilovanou jeho tanečnicí byla Justa, s tou si zarejdl, až šla všem hlava kolem. Toník hořel, tančil také, ale tak nedovedl jako jeho sok. Viděl, že to Justu blaží, že pro nikoho oči v kole nemá než pro Václava. Ale když viděla, že je Tondík mrzutý, zas dovedla svým úsměvem, svou řečí jej uchlácholit.

Václav nejen že dobře tančil, ale dovedl také všecky obveselit. Žertoval s Justou, až se rozesmála a oči jí zazářily. Dával jí připíjet pivo a dobré rosolky, kupoval jí u báby v síni prodávající perník a cukroví.

V Toníkovi vřelo, byl smuten, zlobil se. Po druhé již také dával Justě dobré rosolky připíjet, kupoval jí také perník a cukroví. Kde jaký ustrádaný groš měl, vytáhl ho. Nestačilo to všecko, měl se vyrovnat synkovi z bohatého statku. Václavovi bylo hej, mohl rozhazovat, táta mu dal, máma podstrčila, a když ještě nestačilo, věděl jak z podlážky

dostat koreček a hospodskému ho prodat. To však neměl Tondík. Splavský mu málo dával, a pak ještě huboval a mrzel se, že jeho syn tak často teď k muzikám chodí. Vědělť, že to k vůli Justě. Tondík musel často utéci do hospody z pudy a přijít zas domů, aby se nikdo o ničem nedověděl. Musil si vypůjčit u Jeníka švakra, udělat dluh u hospodského. Za celý svět by to jindy nebyl udělal, ale pro Justu byl by duši obětoval.

Jeník Koletů dobře vše věděl. Jak mohl, půjčoval, vždyť měl Tondíka rád; ale upamatoval ho, aby si dal pozor a se přesvědčil, může-li Justě věřit. Zmínil se mu také o Václavu. I sestra ho často, když s ním byla o samotě, prosila, aby nedělal rodičům zármutek, že se přesvědčila, že Justa taková není, jak myslila.

„I vy mně zbraňujete?“ říkal Tondík. „Cos vdána, mluvíš jinak, Mařeno; byla bys hovořila také tak na svobodě? Já nikomu nechci vzdorovat, ale mám Justu rád a nechci žádnou jinou na světě.“

I dědečkovi se skoro vyhýbal; ten ho častěji napomínal a varoval.

„Mluví z něho zlost,“ myslil si Tondík. Byl zaslepen.

Karásková prozatím vdavek nechala. Vlastně sám Serafínek ženich přestal do Karáskovy chalupy docházet. Byl to lakomec a zatoužil po chalupě, myslil, že starý cihlář ji nevěstě popustí; ale když slyšel, jak se stařec rozhněval, hledal si jinde

šťestí. To nemohla Karásková starci odpustit. Zlobila se na něj, bodla ho, jak mohla, divné někdy kolovaly řeči o něm po vsi. I na Splavské se hněvala; urazili její pýchu, zapověděli svému chovanci docházet za její schovankou, nebyla jim vhod, protože byla chudá a veselá, a pak byli na straně Karáskově. Zaradovala se, když uslyšela o nějaké bouřce u Splavských; radila Justě, aby Tondíka nepouštěla. Pyšná krajačka myslila sice výše; lichotilo jí, že Rybnických Václav za Justou se fantí, ale opatrnost jest hezká věc.

Justa byla lehké mysli. Byla skutečně Antonínovi nakloněna, těšila ji jeho láska, a i teď ho ráda viděla. Nemohla za to, že oko její raději na Václavu prodlelo, že jí bylo docela jinak v jeho přítomnosti než u Antonína. Vzpomněla si sice někdy na rovinu a na slib, ježž byla učinila, a jakýsi nepokoj se jí vloudil do duše, ale jak zahlédla toho svižného Rybnických hochu, zapomněla na všecko. Přece však poslechla rady své tetky, také jiskřička staré náklonnosti doutnala jí v srdci.

Václav Rybnických to s počátku nemyslíl opravdu; neměl žádnou holku dosud opravdu rád. I s Justynou chtěl šprým vyvádět; ale podivno, to děvče ode dne ke dni se mu víc líbilo, den co den víc na ně vzpomínal. Hoši si už o tom povídali, že ta krajačka ho na dobro pobláznila, a on se zasmál a nezapíral.

„Dej si pozor, Tondo, Václav pomýšlí na Justynu,“ říkali hoši Antonínovi. Bodlo ho to vždy,

když takové řeči uslyšel. Trápil se. Václav jest bohatý, hezký a veselý — a on? Žárlil. Ale Justa mu přísahala, na to spoléhal.

Co se zatají? Rodiče Antonínovi dověděli se, co vyváděl u muzik, staré babky nadělaly ještě víc řečí, než bylo pravda. Splavská měla svého scho-vance nadmíru ráda, plakala, když to slyšela, a plačíc prosila hochu, aby za tím děvčetem necho-dil, které také stojí o jiné. Povídala mu, že ho má jen za blázna, že jí jest Václav milejší, a mnohé trpčí slovo vyslovila o ní. Hněvala se na ni. Splav-ský nedělal povyky, prostě, jsa ve tváři zamračen, Antonínovi řekl, že nesvolí, aby si Justu vzal; na-bízel mu i to neb ono děvče a slíbil, co mu dá po-dílu, poslechne-li. Antonín mlčel, nechtěl odporovat, vážil si příliš svých dobrodinců, ale v srdci se usta-novil na tom, že buď jen Justu nebo žádnou. Matka kde co o Justě zaslechla, hned synovi pově-děla. „To máš pěknou milou, když jiní k ní večer chodí,“ zvěštovala mu jednou.

Jako uštknut zvolal Antonín: „To není pravda!“

Splavská to slyšela od Karáska, jenž byl totéž Antonínovi řekl; ten pak čekal v olšínách několik večerů, nikoho však neuzřel. „Chtějí Justu očer-nit.“ Tím více jí věřil, tím více ji měl rád. —

Jaro už bylo nastalo. Vlažný vítr vál v koru-nách olší dosud holých, vrboví začalo pučet. Sníh stál, a jen tu a tam bělel se ještě v záhonech na čer-ných, zoraných stráních. K jasnému nebi vznášeli

se veselí skřiváci. U řeky vykvetly již petrklíče a bulíčí oka, tráva počínala se zelenat.

Blížily se velikonoce. Den jasný, jarní uhasl, soumrak se sklonil na údolí. V temné komoře seděl Antonín s hlavou schýlenou. Vlasy padly mu do čela, oko bylo upřeno na podlahu. Seděl tak dlouho, v chalupě vše utichlo, rodiče již ve světlici spali. Toník vstal, rozhlížeje se po komoře. Bylo temno, jen malým okénkem dral se slabý paprsek světla. Vyhlédl ven, nad lesem vycházel jasný srpeček. Tondík se zachvěl, přešel několikrát přes komoru, zastavil se u truhly, zas učinil několik kroků, konečně se nachýlil, vzal klíč, jenž pod truhlou ležel, a otevřel. Leželo tam několik kop vybíleného plátna. Otevřel přítruhle, ve starém pleteném sáčku zaleskly se stříbrňáky; otevřel staré modlitby, v nichž ležely bankovky, ustrádané jmění starého Splavského. Položil vše zas na místo a zavřel přítruhle. Jednu kopu plátna však obalil šátkem, zbylé přerovnal, pak zavřel truhlu. Naslouchal, všude ticho, otevřel okénko, hodil kopu před sebou, pak vylezl ven. Ohlédl se kolem, nikde ani človíčka. Měsíc vyšel nad lesy. Antonín sebrav kopu chvátal stínem po řece nahoru. Předě vsí se přebrodil a zašel opatrně do vsi. U chalupy Klušáckovy se zastavil, zatukal; závora klapla, Antonín vstoupil.

Druhého dne v sobotu odpoledne před Květnou nedělí odešel do městečka, navečer se navrátil. Po večeri chtěl jít na lůžko, tatík však ho zastavil.

Tondík sebou trhl, když ho jménem volal. Přišel i starý Karásek, a brzo se rozhovořil se starým Splavským. Tondík nemluvil, jen těkavě pohlížel kolem sebe a ven oknem. Bylo již pozdě, když stařec odešel. Ulehli všichni v chalupě, i Tondík vysoukal se na půdu, ale za chvíli přikradl se dolů. Chtěl jít naproti k sousedům, aby u okna mohl s Justou pohovořit. Na prahu však potkal matku.

„Věděla jsem, že se nezdržíš, Antoníne,“ pravila pohnutým hlasem. „Zůstaň, nedělej mně zármutek a nehněvej tátu. Kdyby to děvče za to stálo — dnes odpoledne ji viděli s Václavem u starého dubu stát.“ A Antonín se navrátil v srdci svém jsa zne-
pokojen.

Zasvitlo jarní slunko, probudilo dolinu i ves. Dnes na Květnou bylo vše veselejší, radostnější; bylať to neděle, na kterou se tak děvčata těšila. O smrtelné neděli hodili smrt z hadrů ustrojenou do řeky a zazpívali:

„Smrt nesem ze vsi,
líto nesem do vsi.“

Dnešní neděle byla děvčat, bylo „litování“. Malá a chudší děvčata již dříve byla si ustrojila „líto“. Je to vrchol malého smrčku neb jedle, ovinutý pestrými fábory a ozdobený umělými květinami. S lítem tím chodí od stavení ke stavení a točíce jím „litují“, totiž zpívají žalozpěv o mukách matky boží. Skrovný dar jest jejich odměnou. Odrostlí však hoši dávají svým milým na Květnou

neděli „litování“ nějakou pěknou věc darem; za to se jim děvčata odmění na velkonoční pondělek „binováním“.

I po Pořičí bylo veselo a hlučno; hlásky mladých děvčat se kolem ozývaly. Antonín byl jaksi zamyšlen. Vyšel na rovinku a pohlížel dolů k chalupě Karáskově, nikoho však neviděl vycházet. Odešel konečně do městečka na hrubou doufaje, že tam Justynu uvidí; rád by s ní byl promluvil, tížila ho matčina slova. Nebyla však v kostele. Po hrubé sešel se s Jeníkem; tomu si stěžoval, jak ho doma pronásledují a jak neustále o věrnosti Justynině pochybují. „Máme spolu slib, snad mne ne-zklame.“ Jeník ho nechtěl zarmucovat.

Odpoledne zašel do vsi; věděl, že s Justou by nemohl mluvit k vůli rodičům. Divné tu zaslechl mezi hochy řeči. Václav prý kupoval krásný prsten Justě „litování“. Opravdu že začíná za tím děvčetem chodit. Oko se mu zalesklo, když slyšel o prstenu, a oddychl si.

Bylo již pozdě večer, když se vracel domů. Nešel cestou, ale dal se po břehu řeky ve stínu olší směrem k chalupě Karáskově. Dnes musil s Justou promluvit, a doma nesmějí ničeho se dovědět. Nebe bylo poseto hvězdami a měsíček krásně šeřil. V holých dosud křovinách a korunách vanul vlažný větřík, voda tak šuměla, vše bylo tak, vše mluvilo tak divně jako tenkrát, když Justu po prvé doprovodil do vsi. Antonínovi bylo tak podivně,

srdce mu bušilo, jako by bolest se mu v ně vlou-
dila.

Došel k chalupě; všude bylo ticho — spali. Slyš! Tam níže pod lávkou za starými olšemi něco šepotá — kdo? Tušení divné proniklo útroby Ton-
díkovy, plížil se tiše, mladá travička tajila kroky jeho. Najednou se zastavil, údy mu zdřevněly, pak sáhl rychle do náprsní kapsy své kazajky, strnulým okem pohlédl na lesklý předmět, přitiskl ho prudce k čelu — křečovitým pohybem mrštěny letěly stříbrné řetízky, až uvázly na větvi staré olše; Antonín pokročil vpřed.

Ti tam za olšemi se probudili. Objímali se, byli ve sladký sen pohrouženi. Udiveně hleděli na rozhoupané řetízky. Teď vystoupil Antonín bled ve tváři, chvěl se na celém těle. Justa vzkřikla zlehka a tulila se k Václavovi. Antonín stál před nimi s napřaženou pravicí, bledý měsíc osvítil jeho postavu.

„Tys přísahala!“ vydralo se mu konečně z prsou. Hlas jeho byl temný a rozechvělý. Pak se obrátil a chvátal pryč. Na lávce potkal dědečka, jenž se od Splavských vracel, s nimiž byl tak dlouho seděl.

„Dědečku, vy jste měl pravdu!“ zalkal bolestným hlasem Antonín a objal Karáska.

„Chvála Bohu, žes jednou přece —“ Nedomluvil, Antonín již pádil dál.

„Ubohý hochu!“ litoval dědeček a smuten kráčel do své komory. „Nešťastné děvče, musela ji sem

vodit,“ hučel poctivý stařec, jenž Antonína měl tuze rád.

Ten byl již na rovince, sklesl tam pod břízy na vlhkou zemi a zastřel tvář rukama. Byla tma kolem něho, nic neviděl, jen ji v objetí Václavově. Líbal ji, šeptal, a ona . . . Těžce oddychoval, oči ho pálily, až dvě palčivé slzy se z nich vyronily. Tak jí byl věřil, tolik k vůli ní udělal! —

Dlouho tak spočíval pln zoufalství. Tichá, velebná kráčela nad ním noc, temný k němu dorážel hukot řeky. Pozvedl hlavu; nad ním skláněly tytéž vrby své dlouhé haluze, pod nimiž mu ona byla slíbila věrnost, a tam nad lesem táž velká, jasná hvězda — oh! vše tak, jak bylo, jen ona, ona, kterou měl nad život rád, jen ona se změnila! Co mu zbývá? Vzpomněl na to, co pro ni učinil, a zachvěl se. Tam dole u řeky na větvi chvěly se stříbrné řetízky; měly ozdobit hrdlo Justiny. Domýšlel se Antonín, že Václav as Justě dá „litování“ a že nebude nepatrné. Musel jí také dát, ale jeho dar měl býti krásnější, drahocennější než synka ze statku. Kde vzít peníze? Vypůjčit si nemohl, odvážil se tedy k onomu činu. Z lásky vzal matce plátno, prodal je a koupil řetízky, aby potěšil milou. On byl vždy tak rádným, tak rozšafným, byl vychovancem Splavského, a přece se toho dopustil. Byl láskou omámen, očarován. Dobře ho varovali rodiče i Karásek. Čekal sice celé noci, ale Václava neviděl; hledal ho u okna, a on stál zatím s Justou níže pod olšemi. Na Květnou neděli

nemohl také Justu v kostele viděti, stála s Václavem u starého dubu. Dnes se přesvědčil a uvěřil. Synek ten si Justu opravdu zamiloval, vyhledával ji, kde mohl, arci že potají, neboť jeho pyšný otec se o tom nesměl dovědět, začal Justě slibovat, a ona jsouc mu nakloněna snadno uvěřila. Na radu chytré tetky však Antonína neodmítla, stavíc se, jako by ho stále milovala. U přítomnosti Václava zapomněla na Antonína a na slib.

Dnes znepokojena ležela na svém lůžku; vzpomínala na Tondíka, pořád viděla tu jeho bledou tvář. Však on časem zapomene. A Václav? Slíbil jí, že si ji vezme, má ji rád — a zase zapomněla na Tondíka.

Antonína se ráno doma lekli; byl bledý a přepadlý, oči měl kalny. Karásek jim stranou pověděl, co se stalo; oddychli si rodiče, litovali syna, ale ta bolest přejde, a Antonín bude zas jako dříve.

Antonín však se neměnil. Mluvil málo, pořád byl zamyšlen, navečer ani nevyšel do vsi; buď seděl v komoře na truhle anebo na rovince pod břízami. Zmínil-li se kdo o Karáskových, trhl sebou a plaše se ohlížel. Matka byla starostliva o svého syna, muž však ji těšil, že to brzy přejde.

Antonín však byl stále zamyšlen a smuten. Ta, kterou tak miloval, která mu svatě přísahala, jej zradila. K vůli ní hněval rodiče, podezříval dědečka, švakra i sestru, k vůli ní — tu se mu krev zarazila, vzpomněl si, že k vůli ní se dopustil krádeže, že dělal dluhy. Bude se mu celá ves smáti,

že mu Václav holku odloudil, budou na něj prstem ukazovat a říkat: „Vidíte zloděje!“ Budou se mu vyhýbat. A ona? Srdce mu krvácelo. Jak byl šťasten, když ho měla ráda — snad ho neměla ani ráda?

„Justo, Justo!“ zalkal a zakryl rukama tvář.

Tak minul skoro týden. V sobotu ráno přišla sestra Mařena ke Splavským. Mluvila vlídně a laskavě s bratrem; každé slovo ho bodalo. Když odešla, pravila Splavská k mužovi usměvavě: „Už k nim brzo přiletí vrána, musím jí po svátcích nastříhat na košilky. — Proč jsi zbledl, Antoníne? Probůh, co je ti, hochu?“

„Nic, mámo — to zas přejde.“

Odpoledne nutili jej rodiče sami, aby šel do vsi a do městečka na vzkříšení. Šel. Přišel ke švakru Jeníkovi, u něhož se byli hudebníci shromáždili; přehrávali nový kus.

„Pojď, Antoníne, poslyš, máme pěkný nový kousek.“

Počali hrát smuteční pochod.

Antonín seděl mlčky; když se rozlétly truchlivé zvuky chalupou, bylo mu tak divně, tak ouzko. Dohráli. Antonín vstal a podával švakrovi ruku. „S Bohem, Jeníku, měj se dobře! S Bohem, kamarádi!“ a podával všem ruku. Byl pohnut; udiveně naň všichni hleděli.

„Nepočkáš na nás?“ volali za ním.

„Ne, musím jít. Spánembohem!“

Byl slavný průvod o vzkříšení kolem kostela; zvony zněly, hmoždíře hřímaly; lid zpíval jásavé haleluja!

U zdi u javoru stál Antonín a díval se na průvod; Justa jdouc v průvodu zahlídla ho, viděla jeho zarmoucenou tvář, sklopila oči.

Tichá noc sklonila se na metujské údolí. Řeka šuměla tajemně kolem chaloupek šeptajíc olším, že jaro jde a že jim nový, zelený přinese šat. Mladá travička zachvěla se ve větru nočním. K časným petrklíčům na břeh řeky zabloudil bledý paprsek plného měsíce, líbal je a ozářil jasné slzy v očích Antonína, jenž na lávce stál. Pohlížel k hvězdnatému nebi. Nač vzpomínal? Snad myslil tak, jako tenkrát po smrti mladého Karáska. Pak pohleděl k chalupě Karáskově. Dlouho, dlouho tam patřil, pak odešel zvolna do chalupy.

„Ubohý hoch!“ šeptal starý Karásek, jenž ze své komory tajně se na něj díval.

Vesele svítilo slunéčko o velkonoční neděli. Splavská vešla do komory, aby si vzala nedělní šat. Podivila se, když uzřela lampičku na stole, která obyčejně nad stavem visela. Kdo ji sem dal? Pak vylezla na půdu Antonína budit; tak dlouho nikdy nespál. Seděl na posteli napolo oblečen.

„Pojď se strojit, Antoníne; my teď půjdeme s tátou na ranní, pak můžeš jít na hrubou.“

Mlčky sestoupil dolů, umyl se, oblékl čistou košili. Když rodiče odcházeli, povídali: „Tedy spánembohem!“

„Spánembohem!“ řekl Antonín tak divně, že se až rodiče ohlédli. Usmíval se tak smutně, ale pak se obrátil a odešel do světnice. Za chvíli vyšel ven, a hleděl za nimi, až mu z očí zmizeli; vzdychl zhluboka.

Vyšel před chalupu a hleděl k řece; tam na lávce klečela Justa v červené sukýnce s polorozpuštěnými vlasy nabírajíc do džbánu vody. Udělal krok, zastavil se však, vidělť naproti dědečka, jak na něj patří. Odešel do světnice. Za chvíli tam přišel dědeček slavnostně ustrojený. Chtěl jíti s Tondíkem na hrubou, hocha však ve světnici nebylo. Stařec mysle, že v komoře se strojí, sedl na lavici a čekal. Chvilka po chvilce utíkala, a Antonín nešel. Již bylo slyšeti zdaleka temný zvuk zvonů vyzvánějících na hrubou, kolem bylo ticho, jen ptáček zpíval venku v jasném povětří.

Karásek vstal, aby v komoře Antonína vyhledal. Volal ho jménem. „Antoníne!“ vzkřikl po třetí. Sotva jméno vyslovil, vypadla mu hůl z třesoucí se ruky — střelná rána zachvěla vzduchem, pak ztichlo vše, i ptáček se zamlčel.

„Pro Kristovy rány!“ zašeptal ztrnulý stařec. Byl ohromen, nemohl s místa, a dech se mu zatajil; zlé tušení sevřelo mu srdce. Konečně se sebral a pádil ven. Nikde nic, ticho, jenom naproti viděl, jak z jeho chalupy vyběhly ženské. Co mu dech stačil, běžel stezkou na výšinku, kamž mu snacha rukou ukazovala.

Kriste Ježíši! Tam ležel pod břízou zakrvácen — puška starého Splavského, jež v komoře visívala, vedle něho. Stařec na smrt bledý klesl u něho jménem ho volaje; krev se valila Antonínovi z prsou, ta se dmula, teď zazněl smrtelný chrapot, oko naposled se zablesklo, již se obrací v sloup — mrtev — mrtev!

Ženy vzkřikly zděšeně, když zkrváceného mladíka uzřely; Karásek, jenž byl hlavu jeho na svůj klín položil, rozhlédl se zoufale kolem, spatřil Justu a její tetku. Srdce mu divným vzplanulo ohněm.

„Podívejte se, vy — ale běžte teď pro lidi, snad bude ještě pomoc!“

Odkvapily, ale pomoci nebylo. Zoufanlivě nařikajíc vrhla se navrátivší se Splavská na mrtvého Antonína. Jako zkamenělý tu stál starý Splavský.

„To je tvá oběť, tys ho zabila, ty svůdnice!“ volal starý Karásek. Bílý jeho vlas vlál ve větru, oko vzplanulo hněvem, postava jeho se vzpřímila. „Klidte se mi s očí, vy partykářky! Hned — hned!“ A Justa musela s tetkou odejít.

Odnesli tělo mrtvého Antonína dolů do komory. Co tu bylo pláče a nářku, nelze povědět. I starý Splavský zaplakal, i Jeník sem přichvátavší, a Mařenu i Splavskou nemohl ukonejšit.

„Proto se on chudák s námi včera tak loučil!“ naříkala Mařena.

„A dnes ráno s námi — ó, ty můj ubohý Antoníne!“

A on ležel tu s bledou tváří.

Starý Karásek ani na chvíli neodešel. —

Bylo to hluku po vsi, když uslyšeli, že se Tondík Splavských zastřelil. Litovali ho všichni srdečně, nadávali Justě, nesměla se ani ukázat.

Byly to smutné svátky u Splavských. Již ho ustrojili v pondělí navečer do rakve; všichni tu byli shromážděni, rodiče, švagr, sestra a dědeček; truchlili a plakali. Ještě růženec mu měli dát do ruky. Matka hledajíc ho našla ve stole složený papír.

„Co je to, našla jsem to psaní ve stole.“

Jeník nahlédl do papíru. „Psaní Antonínovo.“
Ženské se daly zas do pláče.

„Proto jsem našla lampu v komoře, to psal při ní to psaní!“

Jeník nachýliv se ke světlu četl:

„Drahá matko a otče! Já vám nastotísíkrát děkuju, mojí drazí rodičové, za vaše vychování, které jste mně dali. Vám pak, drahá matko, obzvláště děkuju a s vámi se loučím, že jste mne od mého mládí vytřepávala a o mne se starala. Bůh vám všecko zaplatí, že jste mne a sestru mou za své přijali. Vyprovodte mne ke tmavému hrobu a nemějte mně za zlé, že jsem sám si smrt učinil. Ale žádná holka tak falešná a nevěrná nebyla jako Justyna. Kdybych vám měl o ní vše psát, nedivili byste se. Prosím vás, drahá matko, udělejte mně pěkný funus. Mojim kamarádům muzikantům

řekněte, aby mně hráli ten nový pochod, co hrají o průvodu. Bůh odplat' té mé nevěrné milence, že já svůj mladý věk musel k vůli ní skončit. S vámi pak, má sestro a švakře a všichni přátelé a kamarádi a vy dědečku, se loučím, a nemějte mně za zlé nikdo, že jsem tak učinil. Tak svoje psaní končím se zarmouceným srdcem a vám, drahá matko, za všechno děkuji, ruce a nohy líbám, a žádám, abyste, co jsem vám udělal, mně odpustila. A vám, starostlivý otče, také děkuju a vás prosím, kdykoli jsem vám ublížil, abyste mně odpustil. A prosím vás, otče, neopouštějte moji zarmoucenou matku až do její smrti. Tak zůstávám váš Antonín až do našeho shledání. — Šaty moje nové si nechte, mámo, až do své smrti pro památku doma; ostatní dejte Jeníku Koletovi. Bude-li mít syna, dejte mu mé řetízky od hodinek, ať má památku po strýci, kterého neznal a znát nebude. Amen. Dobrou noc! Dnes jsem psal, zítra budu spát! Přijměte ode mne těch pár řádků, rodiče a přátelé, a dejte také za mne někdy na mši svatou. Amen.“

Ženy vypukly v prudký pláč a klesly u mrtvoly Antonínovy. I mužové stírali slzy s očí.

Dlouho do noci vytrvali u zemřelého. Starý Karásek předříkával, a po něm vroucně se modlili ostatní.

IX.

Věrně vyplnili poslední přání ubohého hochy. Tak krásný a slavný pohřeb nikdo v okolí nepa-

matoval. Celá ves se sešla, aby doprovodili Antonína ke hrobu; i ze sousedních dědin přišli. Starý Splavský vynaložil pěkný peníz, aby schovanec jeho měl slavný pohřeb. Přišel farář s kaplanem až do stavení, přišel učitel se zpěváky. Mládenci s rozmarýnovými větvicemi nesli svého kamaráda, a před rakví kráčela velká řada družic, které se v městečku s mládenci vystřídaly. Na ramena svá položili rakev a nesli ji až k hrobu. A když po rekviem zvony zazvučely a mládenci na bílých plátnech rakev do hrobu spouštěli, zahořekovaly Splavská s Mařenou, až je všichni politovali pro jich velký zármutek. Plakali všichni kolem srdečně litující ubohého Antonína.

Po pohřbu, když všichni již odešli, zůstal ještě na hřbitově starý Karásek. Usedl u hrobů milých — byliť Antonína položili vedle jeho kmotra. Zadumal se stařec, truchlil dlouho. Cítil, že brzo k nim ho položí, přál si to srdečně.

Do své chalupy se nevrátil, zůstal u Splavských. Nechtěl již Justu a tetku její vidět. Ty na pohřbu nebyly, ani Václav.

Justa osamotněla, děvčata ze vsi se k ní tak už neměla jako jindy, jen Václav ještě k nim navečer do chalupy docházel. Nebyl však stálý ve své lásce. Otec se všeho dověděl, bránil synovi a našel mu sám nevěstu, mlynářovu dceru ze sousední vsi. Prudká láska k Justyně ochabovala, zvláště když začala o vdavkách. A když nové nastalo jaro, vedl

již mlynářovu dceru k oltáři. Všichni ze vsi to Justyně přáli.

I Karásková nenašla ženicha, neboť již se vědělo, že jí Karásek chalupu neodkáže. Mrzelo ji v horách, nic tu neměla, ani lásky ani vážnosti, odstěhovala se s Justou do kraje. Víc o nich ve vsi neslyšeli.

Starý Karásek byl zasmušilý, již ani nemohl na cihelnu, stýskalo se mu pořád, a jen se potěšil, když přišla Mařenka s mužem Jeníkem navštívit rodiče. Měla pěkného, zdravého kluka.

„Vidíš, kloučku, kdybys věděl, jak na tebe strýc pamatoval!“ říkával nemluvněti, když je na kolenou houpal.

Pamatoval na ně také, odkázal mu svou chalupu. Často si zašel do kostela, a tu se vždy zastavil na dlouhou chvíli u milých hrobů. Za rok, právě o žních, skončil. Usnul tiše, ani nevěděli, že umřel.

Jeník se přestěhoval do chalupy Karáskovy, a Splavští měli dobré sousedství, kteréž jim bylo k radosti. Jen když se podívali na rovinku, povzdychli teskně, vzpomínajíce na nešťastného Antonína.